

**LIETUVOS STOJIMO Į ES SOCIALINIŲ IR EKONOMINIŲ
POKYČIŲ TYRIMO NACIONALINĖ PROGRAMA**

Tyrimo pavadinimas:

**Direktyvų 79/409/EEC dėl laukinių paukščių išsaugojimo ir
92/43/EEC dėl natūralių buveinių ir gyvūnijos bei augalijos
išsaugojimo pasekmių įvertinimas**

Galutinė ataskaita

Autorius:

doc. dr. Egidijus Bukelskis
Zoologijos katedra
Gamtos mokslų fakultetas
Vilniaus universitetas
Tel. 23 69 76
El. paštas egidijus.bukelskis@gf.vu.lt

T U R I N Y S

I. ANALIZUOJAMŲ EUROPOS SĄJUNGOS TEISĖS AKTŲ TIKSLAS IR JŲ ĮGYVENDINIMO POVEIKIO LAUKIAMAS REZULTATAS	3
II. NAGRINĖJAMŲ ES DIREKTYVŲ ĮGYVENDINIMO GAMTOSAUGINIAI TEISĖS AKTAI LIETUVOJE IR STRATEGIJA	6
III. GAMTOSAUGOS VALDYMO TOBULINIMAS	10
IV. ANALIZUOJAMŲ TEISĖS AKTŲ ĮGYVENDINIMO BIOEKOLOGINĖS, EKONOMINĖS IR SOCIALINĖS PASEKMĖS	13
V. ANALIZUOJAMŲ TEISĖS AKTŲ ĮGYVENDINIMO KAŠTAI GALIMI ĮGYVENDINIMO TERMINAI IR ALTERNATYVOS	19
VI. DIREKTYVŲ REIKALAVIMŲ ĮGYVENDINIMUI SKIRTŲ INSTITUCIJŲ PLĖTRA	34
VII. ŽEMIŲ SAVININKŲ, GAMTOSAUGOS SPECIALISTŲ, EKSPERTŲ, KITŲ VISUOMENĖS SLUOKSNIŲ NUOMONĖ	38
VIII. APIBENDRINIMAS IR REKOMENDACIJOS	45
SANTRAUKA	50
SUMMARY	56
LITERATŪRA	62
PRIEDAI	63

I. ANALIZUOJAMŲ EUROPOS SĄJUNGOS TEISĖS AKTŲ TIKSLAS IR JŲ ĮGYVENDINIMO POVEIKIO LAUKIAMAS REZULTATAS

Ši ataskaita skirta Europos Sąjungos Direktyvų – 79/409/EEC dėl laukinių paukščių išsaugojimo bei 92/43/EEC dėl natūralių buveinių ir gyvūnijos bei augalijos išsaugojimo (toliau – Paukščių bei Buveinių Direktyvos) įgyvendinimo Lietuvos Respublikoje pasekmių įvertinimui.

Projekto naujumas. Siekiant atlikti ES Paukščių bei Buveinių Direktyvų pasekmių įvertinimą, projekto rengėjai į daugelį iki šiol iškeltų problemų pažvelgė kitaip. Rengiant derybinės pozicijos medžiagą bei vykdant kitus Direktyvų įgyvendinimo projektus paprastai įdeigiamos tik tiesioginės nuostatos, tačiau daugelis socialinių problemų, ūkininkavimo būdų, kompensacinių priemonių ir kaštų pagrindimas, jų įgyvendinimas yra nenagrinėjamas.

Be šių veiksnių sunku įsivaizduoti deramą ES Paukščių bei Buveinių Direktyvų reikalavimų įgyvendinimą bei sąlygų tam sukūrimą, taip pat patį šių Direktyvų reikalavimų veikimą.

Svarbiausi šio darbo naujumo principai:

1. Nustatytos galimos ES Paukščių bei Buveinių Direktyvų poveikio reguliavimo alternatyvos.
2. Identifikuotas institucinės plėtros ES Paukščių bei Buveinių Direktyvų įgyvendinimui poreikis.
3. Aptartas teisės aktų įgyvendinimo ekonominis ir socialinis poveikis.
4. Įvertintos išlaidos kompensacijoms (taip pat ir alternatyvūs variantai).
5. Identifikuotas išimčių poreikis ir galimos pasekmės.
6. Atlikta anketinė apklausa, siekiant išsiaiškinti įvairių visuomenės sluoksnių požiūrį į ES Direktyvų reikalavimų įgyvendinimų pasekmes.

Šiame projekte nagrinėjami ES dokumentai yra gana platūs savo turiniu bei poveikiu, tad darbe aptariama jų poveikio svarba Lietuvos Respublikos ūkiui ir ypač – juridiniams bei fiziniams asmenims jų veikloje bei gyvenime. Kadangi panašios paskirties darbai iki šiol nebuvo atliekami, o integracijos procesas vyksta gana

sparčiai, projekto rengėjai ne visada gali pakankamai objektyviai vertinti konkrečiai šių dokumentų įgyvendinimo poveikį, nes:

- dokumentų tekstai yra abstraktūs ir reikalauja interpretacijos pagal vietos sąlygas;
- neaiškus Lietuvos Respublikos teiktų pasiūlymų išimtims gauti likimas;
- daugelis reikalavimų susieta su finansų poreikiu, o projektų rengėjai neturi aiškios pozicijos šiuo klausimu.

Ataskaitoje nagrinėjamos Europos Sąjungos Paukščių bei Buveinių Direktyvos ir jų įgyvendinimo tikslai pateikiami šiuose dokumentuose:

1. Buveinių direktyva. Šios Direktyvos tikslas – užtikrinti biologinės įvairovės išlikimą Europos Sąjungoje, išsaugant tam tikras natūralias buveines ir apsaugant tam tikras gyvūnų ir augalų rūšis. Ja siekiama sukurti vientisą Bendrijai svarbių teritorijų (**Lietuvos Respublikoje – Buveinių apsaugai svarbios teritorijos**) europinį ekologinį tinklą, žinomą kaip Natura 2000. Buveinių apsaugai svarbios teritorijos suprantamos kaip svarbios atskirų rūšių bendrijoms, jei joms iškilusi išnykimo grėsmė jų natūralaus paplitimo ribose, mažas jų natūralaus paplitimo arealas arba tokios teritorijos reprezentuoja išskirtinį vieno ar kelių iš penkių biogeografinių rajonų (regionų). Rūšys yra svarbios Bendrijai, jei jos yra nykstančios (su kai kuriomis išimtimis) arba pažeidžiamos, taip pat endeminės ir kurioms reikalingas išskirtinis dėmesys. Natura 2000 tinklo paskirtis – užtikrinti atrinktų buveinių ir rūšių palaikymą arba atkūrimą iki “palankaus apsaugos statuso”. ES šalys narės taip pat privalo atsižvelgti į ekonominius, socialinius ir kultūrinius reikalavimus bei regionines ir lokalias (vietines) charakteristikas. Svarbiausiomis priemonėmis siekiant “palankaus apsaugos statuso” yra reikalavimas šalims narėms identifikuoti ir steigti Specialias saugomas teritorijas (**Lietuvos Respublikoje – Buveinių apsaugai svarbias teritorijas**), naudoti įvairias priemones, skirtas saugoti buveines ir rūšis šalių narių teritorijoje bei už jų ribų, įskaitant tam tikrų žalingų veiklos formų uždraudimą.

2. Paukščių apsaugos direktyva – skirta išsaugoti visų rūšių laukinius paukščius, natūraliai paplitusius valstybių narių, kurioms taikoma ES steigimo sutartis, teritorijose. Direktyva apima šių rūšių apsaugą, gausumo reguliavimą ir kontrolę, nustato jų naudojimo taisykles, reglamentuoja paukščių apsaugai būtinų teritorijų (**Lietuvos Respublikoje – Paukščių apsaugai svarbios teritorijos**) steigimą, taip pat buveinių saugomose teritorijose ir už jų ribų priežiūrą bei tvarkymą,

sunaikintų biotopų atkūrimą bei naujų biotopų, būtinų paukščių apsaugai, kūrimą. Paukščių Direktyvos reikalavimais draudžiamas tyčinis paukščių, jų lizdų bei dėčių naikinimas, paukščių trikdymas bei nereglamentuotas jų laikymas nelaisvėje. Valstybės narės apsaugos priemonės taiko Direktyvų prieduose išvardintoms rūšims, kurios jų teritorijose ne tik gyvena (peri), bet ir migruoja ar trumpai apsistoja (Paukščių Direktyvos 4 straipsnis, 2 paragrafas). Ypatingas dėmesys skiriamas medžiojamosioms rūšims bei prekybai sumedžiotais paukščiais (II ir III Paukščių ir Buveinių Direktyvų Priedai). Šios Direktyvos įgyvendinimas turi tiesioginį poveikį kai kuriems visuomenės sluoksniams (žemdirbiams, medžiotojams, miškininkams) ir tai galima išspręsti tik apribojimų bei kompensacijų keliu. Kadangi 9 straipsnyje išvardintos išimtys nebus įteisintos, Lietuvoje būtina sukurti prognozuojamų pasekmių ir nuostolių kompensavimo mechanizmą su įmanomomis jo reguliavimo alternatyvomis.

Analogiškų darbų, skirtų Europos Sąjungos gamtosauginių Paukščių bei Buveinių Direktyvų įgyvendinimo pasekmėms įvertinti, iki šiol buvo labai mažai. Iš jų paminėtinas tik Danijos vyriausybės finansuojamas projektas “Lietuvos Respublikos Aplinkos ministerijos administracinių pajėgumų, strategijos, gamtos apsaugos įstatyminės teisinės bazės suderinimas su ES reikalavimais, ypač pabrėžiant ES paukščių ir buveinių Direktyvose numatytų reikalavimų įgyvendinimą”(Ornis Consult projekto ataskaita. Vilnius, 2001. 142 p.). Šis projektas (pirmoji jo fazė) buvo skirtas uždaviniams ir darbams, turintiems nustatyti gyvūnų bei augalų rūšis, kurioms pagal ES Paukščių ir Buveinių Direktyvų reikalavimus yra būtinas specialus apsaugos statusas, parengti buveinių klasifikaciją, parengti rūšių ir buveinių duomenų bazes, atlikti Lietuvos teisinės sistemos ir ES Paukščių ir Buveinių Direktyvų atitikties vertinimą. Svarbiausia šio projekto užduotis – pilnai parengti, identifikuoti, iširti ir suprojektuoti Natura 2000 teritorijų tinklą.

Šioje ataskaitoje Paukščių bei Buveinių Direktyvų įgyvendinimo pasekmių įvertinimo tyrimas atliktas kitais principais – čia analizuojami “Ornis Consult” projekte atliktų tyrimų rezultatai ir siekiama nustatyti ne tik jų poveikį, santykį su visuomene, bet ir įvertinti kaštus, kompensacijų poreikį ir galimybes. Šie du projektai iš esmės yra vienas kitą papildantys, bet nesidubliuojantys. Panašūs tyrimai ir analizės neturėtų pasibaigti ir vėliau. Tai bus svarbu ypač tada, kai bus pradėta įgyvendinti daugelis pirmojo projekto suformuluotų principų bei Paukščių bei Buveinių Direktyvų reikalavimų ir kuomet išaiškės paklaidos ir vietos specifika.

II. NAGRINĖJAMŲ ES DIREKTYVŲ ĮGYVENDINIMO GAMTOSAUGINIAI TEISĖS AKTAI LIETUVOJE IR STRATEGIJA

Anksčiau priimti įstatymai bei teisiniai dokumentai, kurie Lietuvos Respublikoje atliko abiejų Direktyvų keliamų reikalavimų funkcijas, dėl pasikeitusių vidinių šalies sąlygų 1998-1999 metais buvo koreguoti arba rengiamasi juos priimti iš naujo. Kiti, ypač poįstatyminiai aktai, rengti po 1997 metų, buvo derinami su kai kurių (ypač Paukščių bei Buveinių) Direktyvų nuostatomis. **Svarbiausi dokumentai, į kuriuos perkeltos ir perkeliamos šiame skyriuje aptariamos problemos, yra:**

1992 metais priimtas ir 1996 metais patobulintas “Aplinkos apsaugos įstatymas”;

1993 metais priimtas “Saugomų teritorijų įstatymas” (2001 m. priimta nauja jo redakcija) (perkeliama Buveinių ir Paukščių Direktyvų nuostatos);

1994 metais priimtas “Miškų įstatymas” (2001 m. priimta nauja jo redakcija);

1995 metais priimtas “Teritorijų planavimo įstatymas”;

1997 metais priimtas “Laukinės gyvūnijos įstatymas” (2001 m. priimta nauja jo redakcija) (perkeliama Buveinių ir Paukščių Direktyvų nuostatos);

1997 metais priimtas “Gyvūnų globos, laikymo ir naudojimo įstatymas”;

1997 metais priimtas “Saugomų augalų, grybų ir gyvūnų rūšių bei bendrijų įstatymas” (perimamos buveinių Direktyvos nuostatos);

1999 metais priimtas “Laukinės augalijos įstatymas” (perkeliama Buveinių ir Paukščių Direktyvų nuostatos).

Kiekvieno šių įstatymų nuostatomis įgyvendinti yra parengti ir Vyriausybės bei įvairių valstybės institucijų priimti atitinkami dokumentai, kurie tiesiogiai derinami su Europos Sąjungos Direktyvų reikalavimais. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2000 m. rugpjūčio 17 d. nutarimu Nr. 935 (Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2001 m. vasario 28 d. nutarimo Nr. 234, 2001 m. kovo 16 d. nutarimo Nr. 306, 2001 m. gegužės 16 d. nutarimo Nr. 562, 2001 m. liepos 11 d. nutarimo Nr. 883 redakcija) Lietuva identifikuos ES Bendrijai svarbias teritorijas (SCI) ir bus pasirengusi pateikti jų sąrašą Europos komisijai nuo narystės ES dienos. Lietuva užtikrins, kad nuo narystės ES dienos identifikuotoms SCI teritorijoms bus taikomi Direktyvų 6 straipsnyje 2, 3 ir 4 paragrafuose numatyti reikalavimai. Lietuva įsteigs specialias saugomas teritorijas (SAC), kaip numatyta Buveinių Direktyvos 4 straipsnio 4

paragrafe. Lietuvos Respublika prašo geografinės išimties Buveinių Direktyvos iš II ir IV priedų bei papildomai įtraukti į V Priedą šiuos gyvūnus:

vilką (*Canis lupus*);

bebrą (*Castor fiber*).

Lietuvos Respublika prašo Paukščių Direktyvos I priedo geografinės išimties šiems paukščiams:

baltiesiems gandrums (*Ciconia ciconia*);

paprastosioms medšarkėms (*Lanius colurio*).

Lietuvos Respublika prašo įtraukti į Direktyvos I priedą šiuos Lietuvoje ir Baltijos regione retus ar nykstančius paukščius:

sibirines gagas (*Polysticta stelleri*);

juodkrūčius bėgikus (*Calidris alpina*);

juodgalvius kirus (*Larus minutus*).

Lietuvos Respublika prašo pagal Paukščių Direktyvos II/2 priedą leisti medžioti Lietuvoje šiuos paukščius:

baltakaktes žąsis (*Anser albifrons*);

kovus (*Corvus frugilegus*);

varnas (*Corvus corone*).

Lietuvos Respublika prašo įtraukti į Paukščių Direktyvos III/2 priedą šias paukščių rūšis:

želmenines žąsis (*Anser fabalis*);

dryžgalves krykles (*Anas querquedula*).

Lietuvos Respublika prašo pagal Paukščių Direktyvos III/2 priedą leisti prekiauti Lietuvoje šiais paukščiais:

baltakaktėmis žąsimis (*Anser albifrons*);

cyplėmis (*Anas penelope*);

rudagalvėmis kryklėmis (*Anas crecca*);

rudagalvėmis antimis (*Aythya ferina*);

kuoduotosiomis antimis (*Aythya fuligula*);

laukais (*Fulica atra*);

perkūno oželiais (*Gallinago gallinago*);

slankomis (*Scolopax rusticola*).

Kadangi daugelio įstatymų bendrosiose nuostatose buvo numatyta tvarka, kaip taikyti ratifikuotų tarptautinių dokumentų nuostatas (pvz., Laukinės gyvūnijos įstatymo I skyriaus, 2 straipsnio 2 dalyje teigiama: “Jeigu Lietuvos Respublikos ratifikuotos tarptautinės sutartys nustato kitokias gyvūnijos apsaugos ir naudojimo taisykles, negu įtvirtina šis įstatymas, yra taikomos tarptautinės sutarties taisyklės, jeigu jos neprieštarauja Lietuvos Respublikos Konstitucijai”), tai į rengiamus poįstatyminius teisės aktus jos buvo perkeliamos tiesiogiai. Ši procedūra yra daug greitesnė ir valstybiniu požiūriu įdiegiama paprasčiau.

Šiuo metu Lietuvos Respublika yra ratifikavusi šias tarptautines konvencijas (arba prisijungusi prie jų):

- Biologinės įvairovės apsaugos (ratifikuota 1995 m.);
- Europos Laukinės gamtos ir gamtinės aplinkos apsaugos (Berno, 1996 m.);
- Svarbių paukščiams drėgnų ir užpelkėjusių teritorijų (Ramsaro, pasirašyta 1993 m.);
- Retųjų gyvūnų ir augalų rūšių tarptautinę prekybą reglamentuojanti Vašingtono (CITES) ir Migruojančių rūšių apsaugos (Bonos) konvencijos, ratifikuotos 2001 metais.

Galima padaryti išvadą, kad ES Tarybos Direktyvų 79/409 EEC straipsnių 4.1, 7.1-2, 7.4 ir 9.1, Priedų II/1, II/2 ir IV bei ES gamtinių buveinių ir laukinės faunos ir floros apsaugos Direktyvos 92/43/EEC reikalavimus, susijusius su laukinių paukščių apsauga, Lietuvos poįstatyminiai aktai ir kiti teisės dokumentai atitinka tik dalinai ar jų neatitinka: 4.2 ir 6.3 straipsniai bei Priedas III tokių reikalavimų neatitinka ir tik vienas 8.1 straipsnis pilnai atitinka Direktyvos reikalavimus. Atitiktis palyginamoji lentelė pateikta I ir II ataskaitos prieduose.

Todėl mūsų nagrinėjamų ES Direktyvų įgyvendinimui pirmiausiai būtina kardinaliai pertvarkyti šiuo metu galiojančią teisinę bazę.

Įvertinus ilgametę Lietuvos gamtos apsaugos patirtį bei tarptautines konvencijų ir ES Direktyvų nuostatas, Pasaulio bankui remiant buvo parengta Lietuvos Respublikos Biologinės įvairovės išsaugojimo strategija ir veiksmų planas. Joje įvertinta dabartinė valstybės situacija ir išskirtos pagrindinės biologinės įvairovės išsaugojimo problemos, sudarančios vieningą sistemą. 1998 metų pradžioje patvirtinta Strategija ir veiksmų planas numatė plane numatytoms priemonėms įgyvendinti būtiną finansavimą, kuris 1998 metų pradžioje siekė 11,2 mln. litų. Galimais

finansavimo šaltiniais įvardintos valstybės ir biudžeto lėšos, įvairūs, tame tarpe – ir tarptautiniai fondai, organizacijos, užsienio valstybių lėšos ir privatus kapitalas.

Kadangi Lietuvos valstybės biudžeto lėšų, skirtų gamtosauginių projektų įgyvendinimui nepakanka, ES integracijos procesui tapo svarbūs tarptautiniai fondai, suteikę tiesioginę humanitarinę bei finansinę paramą. 1999 m. rugsėjo mėn. pradėtas Danijos finansuojamas projektas “Lietuvos institucijų, politikos ir procedūrų suderinimas su Europos Sąjungos gamtos apsaugos reikalavimais, ypatingai akcentuojant Paukščių ir Buveinių Direktyvų įgyvendinimą”, kurio vienas svarbiausių uždavinių – Lietuvos Respublikos įstatyminės bazės suderinimas, dokumentų projektų parengimas, siekiant į juos perkelti šių dviejų nagrinėjamų Direktyvų nuostatas. Projekto metu numatyta pilnai pasirengti šių dviejų Direktyvų nuostatų įgyvendinimui bei derybų procesui suformuluoti išimtis, kurios būtinos Lietuvai. Šiame projekte pagrindinis ir svarbiausias dėmesys buvo skiriamas ES Direktyvų Prieduose išvardintų rūšių apsaugos poreikio įvertinimui bei monitoringo programai. Buvo parengti rūšių bei buveinių apsaugos veiksmų planai. Taip pat buvo iširtos teritorijos – potencialios Natura 2000 vietovės, paruoštos rekomendacijos dėl nacionalinių bioįvairovės duomenų tvarkymo standartų.

Tačiau Danijos finansuojamame projekte “Lietuvos institucijų, politikos ir procedūrų suderinimas su Europos Sąjungos gamtos apsaugos reikalavimais, ypatingai akcentuojant Paukščių ir Buveinių Direktyvų įgyvendinimą”, kuri pagal savo turinį galima vadinti Europos Sąjungos gamtosauginių reikalavimų perkėlimu, neakcentuojama tie aspektai, kuriuos nagrinėjame mūsų atliktame tyrime: gamtosauginių ES Direktyvų įgyvendinimo poveikio socialiniai aspektai, institucijų plėtros alternatyvos, Direktyvų įgyvendinimo kaštai, bioekologinė ir gamtosauginė nauda, kompensavimo (finansinio, metodologinio, technologinio) aspektai. Todėl šie projektai yra vienas kitą papildantys, bet skiriasi savo tikslais ir numatomais rezultatais.

III. GAMTOSAUGOS VALDYMO TOBULINIMAS

Direktyvų reikalavimų įgyvendinimui būtina numatyti priemones ir įvertinti kaštus, kurie atsiras įgyvendinant konkrečius derybinėje pozicijoje numatytus veiksmus:

1. Teisinės bazės tobulinimas. Praktiškai tai – nesibaigiantis procesas, kuriam įtakos turi ne tik ES direktyvinių dokumentų pokyčiai, bet ir gana nepastovios vietinės sąlygos. Nors iš esmės teisinei bazei tobulinti jau yra administracinis organas – Aplinkos ministerija, tačiau siūlome šią problemą labiau priartinti prie realybės ir iš anksto numatyti lėšas (100-150 000 Lt kasmet). Šias lėšas rengiant naujus teisės dokumentus bei juos tobulinant įsisavintų Gamtos apsaugos agentūra arba specialiai tam sukurtas ūkiskaitinis padalinys.

Ruošiant naujus dokumentus, jų projektus derinti su visomis suinteresuotomis grupėmis, o ne tik su siauros srities specialistais. Neskubinti jų rengimo, o atsižvelgti į besikeičiančius ekonominius ir gamtosauginius reikalavimus. Kaip tokios alternatyvos pavyzdys – didžiojo karmorano, saugomo ES šalyse, statusas. Nesuspėjus laiku priimti šių paukščių medžioklę ribojančius dokumentus, jie buvo išbraukti iš ES šalyse saugomų paukščių sąrašo, todėl ir Lietuvoje nebeaktualu jų apsaugą reglamentuojančius teisės aktus derinti su ES šalyse galiojančiais dokumentais.

Būtina nesitenkinti formaliu reikalavimų perkėlimu į teisės aktus, o įvertinti visuomenės požiūrį ir ypač į nacionalinius ypatumus.

Būtina prognozuoti galimas neigiamas dokumentų sukeltas pasekmes, kurios nepateisintų keliamų tikslų. Pavyzdžiui, vienas Direktyvų reikalavimų – Ypatingų Saugomų teritorijų steigimas bebrų apsaugai. Kaip alternatyva būtų priėmimas nuostatų, kuriose bebrai būtų saugomi tik tam tikruose regionuose, kuriuose žala būtų kompensuojama valstybės. Likusioje teritorijoje bebrų išteklių būtų eksploatuojami, o žalą atlygintų žemių naudotojai.

Teisės dokumentuose turėtų būti nustatyti prioritetiniai valstybės tikslai, ir dėl jų ginčuose nebūtų diskutuojama. Tokiais tikslais turėtų būti Ypatingai saugomų rūšių buveinės ir kiti objektai, kurių vien dėl šios priežasties nebūtų galima privatizuoti, o privatizavus privaloma tvarka jie būtų apsaugomi, žemę išimant įkeitimo natūra (žeme) forma. Beje, taip daroma Vokietijoje ir kitose valstybėse.

2. Naujų saugomų teritorijų (Natura 2000) sistemos kūrimas. Natura 2000 saugomų teritorijų tinklas, kurio steigimo principinės nuostatos yra suformuluotos Danijos vyriausybės finansuojamame specialiaame projekte, bus pradėtas steigti esamų saugomų teritorijų pagrindu. Tačiau nemaža dalis šių teritorijų apims visai naujus plotus, todėl būtina keisti (bent jau šiai saugomų teritorijų kategorijai steigti ir tvarkyti) esamą valdymo sistemą ir ypač – kompensavimo, žemės išpirkimo būdus. Tai atlikti gali atskiras Saugomų teritorijų tarnybos skyrius, apie kurį plačiau kalbama, aptariant institucijų plėtros poreikį. Svarbus tikslas, kurį reikia įgyvendinti sukuriant naujų Buveinėms bei Paukščiams svarbių teritorijų sistemą ir įvertinant esamas saugomas teritorijas, yra kiekvienos tokios potencialios teritorijos mokslinis ištyrimas. Visos šios teritorijos – kandidatės į Natura 2000 tinklą.

3. Gamtosaugos valdymo struktūros adaptavimas prie sąlygų. Jeigu šį laikotarpį vertinsime kaip pereinamąjį, turime nustatyti ne tik gamtosaugos valdymo ir kitų funkcinių struktūrų sistemą, bet ir jos tobulinimą bei evoliucionavimą. Siūlome institucinius pakitimus vykdyti plastiškai, taikantis prie kintančių sąlygų, nustatant kiekvienos grandies veikimą ir gyvavimo trukmę, testinumo seką. Ypač tai būtina sistemoms, vykdančioms monitoringą, būklės tyrimus bei tvarkančioms duomenų bazes, nes patirtis rodo, kad perimamumo visada stokojama.

4. Funkciniai pakeitimai saugomose bei vertingose teritorijose. Didele dalimi mūsų aptariamų Direktyvų reikalavimų įgyvendinimas bei jo pasekmės priklauso ne tik nuo požiūrio ar teisinės bazės, bet ir nuo naujos sampratos gamtonaudoje suformavimo.

Svarbiais alternatyviais veiksniais aptariamų Direktyvų įgyvendinime laikytume:

- a) ekologinių ūkių skatinimą;
- b) agroturizmą bei gamtinį turizmą. Ši veiklos sritis, kurios perspektyvomis netenka abejoti, sunkiai diegiama dėl daugelio priežasčių, viena kurių gali būti elementarios informacijos trūkumas. Tas ypatingai taikytina specifiniam gamtiniam turizmui, kuriam turi būti ruošiamasi tikslingai.
- b) dotacijos ekologiniams produktams;
- d) miškų veisimas nederlingose ir žemės ūkiui neperspektyviose žemėse. Kadangi miško įveisimas yra sunkiai įmanomas be įvairių fondų paramos, būtina remtis iki šiol

sukaupta miškų apželdinimo projektine medžiaga. Jau tris metus veikiantis Lietuvos-Danijos finansuojamas projektas “Apleistos žemės ūkio paskirties žemės apželdinimas mišku” inicijavo miškų ploto padidinimą 4 šalies rajonuose. Ši alternatyva būtų labai reikšminga įgyvendinant Gamtinių buveinių ir laukinės faunos ir floros apsaugos Direktyvą;

e) tvenkininės žuvininkystės ūkių rėmimo programa. Kadangi tvenkininė žuvininkystė yra mažai rentabili, kyla grėsmė daugeliui ūkių užsidaryti. Per keletą metų tvenkinių sistemos, šiandien vertintinos kaip išskirtinės paukščių susikaupimo vietos, paprasčiausiai sunyktų. Tai būtų viena iš svarbiausių alternatyvų įgyvendinant Laukinių paukščių Direktyvą;

f) nacionalinių medžioklės tradicijų puoselėjimas ir naujų, alternatyvių dabar egzistuojančioms, medžioklėtvarkos formų bei būdų skatinimas.

5. Medžioklės taisyklių keitimas. Įgyvendinant Direktyvų reikalavimus, didelis dėmesys skiriamas medžiojamųjų gyvūnų naudojimui. Kadangi medžioklė daugeliu atvejų negali likti kaip gyvūnų naudojimo forma, būtina tobulinti gyvūnų naudojimą (ypač saugomose teritorijose) reglamentuojančius dokumentus ir įteisinti gyvūnų skaičiaus reguliavimo principus. Šį procesą turėtų kontroliuoti valstybinės institucijos – aplinkos apsaugos regioniniai departamentai ir rajoninės agentūros.

6. Prekybos laukiniais gyvūnais kontrolė. Kadangi prekybą paukščiais reguliuojanti Paukščių Direktyvos dalis apibrėžia tik patį principą (priemonė apsaugai), prekybos kontrolė ir reguliavimas įgyvendinimas pagal ES Prekybos reglamento ir ypač – Vašingtono (CITES) konvencijos nuostatas. Todėl prekybos reguliavimas ES paukščių Direktyvos įgyvendinimo reikalavimuose neturėtų būti prioritetinis veiksnys, o tik kaip pakankamai svarus teisinis argumentas.

IV. ANALIZUOJAMŲ TEISĖS AKTŲ ĮGYVENDINIMO BIOEKOLOGINĖS, EKONOMINĖS IR SOCIALINĖS PASEKMĖS

Bioekologinių pasekmių įvertinimas. Direktyvos gali būti vertinamos vienareikšmiškai – tai galimybių vienos ar kitos globojamos gyvūnų rūšies išsaugojimui įvertinimas. Bioekologinės pasekmės turėtų būti įvertinamos kiekvienai rūšiai, kurios apsaugą numato Direktyvos. Svarbiausias tokio įvertinimo tikslas yra nustatyti, ar įgyvendinus šias ES Direktyvas pasikeis globojamų rūšių, išvardintų Direktyvų Prieduose, populiacijos, kaip tai paveiks šių rūšių reprodukcijos, jauniklių auginimo, maitinimosi teritorijų būklę, migracijos kelius.

Baltojo gandro apsaugai numatytų saugomų teritorijų įsteigimas jokios pastebimos bioekologinės naudos neatneštų. Šių paukščių apsauga ir globa šiuo metu Lietuvoje – artima optimaliai, todėl papildomos priemonės nėra būtinos. Gandrų globos svarba neabejoja nei vienas socialinis sluoksnius, jis niekada nebuvo medžiojamas net nelegaliai. Kitas atvejis – socialinė priešprieša dėl galimo energetikų ir gamtininkų konflikto. Baltojo gandro apsaugos statusas padėtų išspręsti tik vieną problemą – naujų gandrų žūčių steigimą, juos perkeliant nuo elektros tinklų linijų.

Paprastosios medšarkės, juodkrūčio bėgiko, juodgalvio kiro apsaugai Direktyvose numatytų priemonių taikymas šių paukščių populiacijų būklės ženkliai nepagerins, todėl biosocialinė nauda būtų labai nežymi arba priešingai, įvedus tam tikras apsaugos priemones, pvz., uždraudus ganymą dėl perimviečių ir maitinimosi vietų užžėlimo krūmais ir mišku (juodkrūčiui bėgikui, juodgalviui kirui), lankymąsi (paprastajai medšarkei išnyktų būtinos atviros pamiškių aikštelių erdvės) ir kitas, būtų priešingas efektas – pablogėtų reprodukcijos sąlygos, sumažėtų populiacijų gausumas iki visiško išnykimo kai kuriuose Lietuvos regionuose.

Direktyvų įgyvendinimas ryškiausiai pagerintų sibirinės gagos populiacijos apsaugą, uždraudus verslinę žūklę žiemavietėse – masinėse jų telkimosi vietose. Tai būtų labai ženkli bioekologinė nauda, nes kasmet tinkluose žūva gana didelis šių paukščių kiekis. Šiose teritorijose įsteigus Ypatingas Saugomas teritorijas, kartu pagerėtų ir kai kurių nardančių ančių apsauga Baltijos jūros priekrantėje – rudagalvių, kuoduotųjų ančių, o taip pat laukių bei neištrauktų į Direktyvų Priedus rūšių, pvz., ledinių ančių. Tačiau visoje likusioje šalies teritorijoje šių pastarųjų trijų rūšių populiacijų būklė nepakistų.

Baltakakčių ir želmeninių žasų išteklių ir populiacijų būklė, įgyvendinus aptariamą Direktyvą, pakistų labai nežymiai arba pablogėtų, pvz., uždraudus ar atsisakius ganymo, pievų šienavimo ar kitų ūkininkavimo formų. Tokie atvejai būtų realūs jeigu būtų nesubalansuotas žalos atlyginimo mechanizmas (pvz., rudenį, pasėjus žiemkenčius ir už žalą išmokėjus kompensaciją, pavasarį ūkininkas gali suarti lauką ir žąsims jis taps “nebepatrauklus”. Žąsys darys žalą kituose laukuose, vėl reikės kompensacijų).

Dryžgalvės ir rudagalvės kryklių, cyplos, kuoduotosios ir rudagalvės anties populiacijoms bei jų būklei apsaugos priemonių taikymas realios bioekologinės naudos neatneš arba ji būtų ženkliai tik tam tikrose lokaliuose teritorijose. Pvz., uždraudus šių paukščių medžioklę ir paskelbus Ypatingomis saugomomis teritorijomis žuvininkystės ūkius, juose ženkliai pagerėtų šių paukščių telkimosi ir perėjimo sąlygos, jie nebūtų baidomi, todėl jau po kelerių metų tose teritorijose susitelktų žymiai didesnė šių ančių populiacijos dalis.

Laukių apsauga, įgyvendinus Direktyvą, turėtų atnešti ženkliai bioekologinę naudą tiek jų perimvietėse, tiek poilsio vietose rudeninės migracijos metu. Nors šių paukščių medžioklė nėra intensyvi, tačiau egzistuoja svarbus trikdymo veiksnys, dėl to paukščiai priversti telktis jiems “nepatogiuose”, bet saugiuose didžiausiuose vandens telkiniuose: Dusios, Drūkšių, Daugų ežeruose, Kauno ir Kuršių mariose bei kitur, kur dažnai pakliūna į verslinės žūklės įrankius. Todėl įgyvendinus Direktyvą sumažėtų šių paukščių koncentracija bei pagerėtų jų apsauga visoje Lietuvoje.

Slankos populiacijos būklė nekinta jau daug dešimtmečių. Šio paukščio gausumui jokios įtakos neturi nei miškų būklės pokyčiai, nei medžioklė ir kita žmogaus veikla. Todėl įsteigus specialias saugojimo teritorijas ar apribojus medžioklę bioekologinės naudos nebūtų. Perkūno oželio gausa tiesiogiai priklauso nuo jiems tinkamų perimviečių būklės, jų populiacijai rudeninės migracijos telkimosi vietose įtakos turi ir medžioklė. Todėl tikslinga steigti specialias saugomas teritorijas bei visiškai uždrausti perkūno oželio medžioklę. Tokiose teritorijose atlikus specialiąsias biotechnines priemones (šienavimą, plėšrūnų gausumo reguliavimą), pagerėtų reprodukcijos ir maitinimosi sąlygos, pagausėtų populiacija.

Varninių paukščių populiacijų būklė, išskyrus riešutines, visoje Lietuvoje stabili ir artima optimaliai. Todėl nei jų medžioklės uždraudimas, nei specialių saugomų teritorijų kūrimas kovams bei varnoms bioekologinės naudos neatneštų, priešingai,

žymiai padidėtų epizootijų pavojus, vidurūšinė konkurencija, pablogėtų mitybos sąlygos, o kartu ir populiacijų būklė.

Bebro statusas Lietuvoje iki šiol buvo vertinamas tik pagal jo padaromą žalą. Pačio bebro populiacijai iki šiol neskiriamas reikiamas dėmesys, nežinoma, ar jau pasiektas, kaip teigia kai kurie tyrinėtojai (Ulevičius, 1996) populiacijos gausumo maksimumas, kaip toliau vystysis populiacija, ar nesumažės bebrų išteklių. Todėl bioekologinė nauda, įsteigus specialias saugomas teritorijas šiems gyvūnams, šiuo metu bus nežymi arba bus tik lokaliuose teritorijose ir kol kas Lietuvoje nei specialių saugomų teritorijų, nei riboti jų medžioklę nereikia.

Vilko populiacijos būklė šalyje nėra ištirta, nežinoma, net kiek tiksliai vilkų šiuo metu gyvena. Galime daryti išvadą, kad didžiausią ir labai konkrečią naudą Direktyvų įgyvendinimas turėtų vilko kaip rūšies išsaugojimui Lietuvoje. Net ir numačius kompensacijų taikymo mechanizmą, medžioklės apribojimas nebūtų toks skausmingas nei visų kitų rūšių kartu, o tuo pačiu būtų labai veiksminga priemonė, duodanti svarią bioekologinę naudą vilko populiacijos būklei.

Socialinės pasekmės. Sukūrus visai visuomenei prieinamą duomenų bazę, būtų skatinama nacionalinio paukščio – baltojo gandro globa, aktyviai įgyvendinamas naujų lizdaviečių įrengimas gyventojų lėšomis, būtų kuriamos naujos darbo vietos.

Kadangi daugelio rūšių, ne tik baltojo gandro, apsaugai svarbu visuomenės nuomonės bei sampratų formavimas, duomenų bazė bei visiems prieinama informavimo sistema turėtų užpildyti esamas spragas. Baltojo gandro atvejis turėtų būti modelinis, taikytinas ir kitoms rūšims bei rūšių grupėms.

Papildomai įtraukus sibirinę gaga, juodkrūtį bėgiką ir juodgalvį kirą į saugotinių rūšių sąrašą ir išskyrus specialią apsaugos zoną Baltijos jūroje nuo lapkričio mėn. 1 dienos iki gegužės 1 dienos papildomai būtų sukurtos 2 naujos darbo vietos šių paukščių apskaitai ir apsaugai įgyvendinti bei sukurta kompiuterinė duomenų bazė. Šios bazės naudojimas suteiktų socialinę naudą mokslininkams bei gamtosauginius tvarkymo planus rengiantiems specialistams. Ne mažiau svarbu išspręsti sibirinės (mažosios) gagos ir kitų nardančių ančių rūšių, žiemojančių Lietuvos pajūryje menedžmentą – sukurti apsaugos priemones, nepažeidžiant vietos žvejų verslo ir nepatiriant socialinės žalos.

Ekonominė nauda. Direktyvų įgyvendinimo ekonominę naudą galima apskaičiuoti pagal turimus duomenis šioms rūšims: baltajam gandrui (*Ciconia ciconia*), paprastajai medšarkei (*Lanius collurio*), sibirinei gagai (*Polysticta stelleri*),

juodkrūčiui bėgikui (*Calidris alpina*), juodgalviui kirui (*Larus minutus*), baltakaktei žąsiai (*Anser albifrons*), želmaninei žąsiai (*Anser fabalis*), dryžgalvei kryklei (*Anas querquedula*), cyplei (*Anas penelope*), rudagalvei kryklei (*Anas crecca*), rudagalvei ančiai (*Aythya ferina*), kuoduotajai ančiai (*Aythya fuligula*), laukiui (*Fulica atra*), perkūno oželiui (*Gallinago gallinago*), slankai (*Scolopax rusticola*), kovui (*Corvus frugilegus*), varnai (*Corvus corone*), vilkui (*Canis lupus*) ir bebrui (*Castor fiber*).

Ypatingai aktuali problema, būdinga Lietuvos sąlygoms, yra baltųjų gandrų lizdų perkėlimas nuo veikiančių elektros perdavimo linijų stulpų. Lietuvoje ant stulpų patys gandrai yra susukę apie 3000-4000 lizdų. Lenkų specialistų paskaičiavimu, kasmet per vieną stulpą prarandama apie 1000 kWh elektros energijos (Lenkijos Respublikos energetikų duomenimis). Jeigu šiuos skaičius padauginti vidutiniškai iš 3500 lizdų, prarandamas išpūdingas 3,5 milijonų kilovatvalandžių kiekis. Vertinant jį finansiškai, susidaro maždaug 945 tūkstančių litų suma. Kai kurių specialistų siūloma neracionali lizdų perkėlimo ant naujai pastatytų stulpų sistema kainuoja apie 3,5 milijonų litų. Kadangi tokios priemonės niekur kitur netaikomos (ypač greta esančioje ir pakankamą patirtį šiuo klausimu turinčioje Lenkijos Respublikoje), būtina lizdus perkelti ("pakelti") tik ant tų pačių stulpų – šis darbas atsipirktų iš sutaupytos energijos. Tokiu būdu, kasmet perkėlus 1000 lizdų ant tų pačių stulpų, būtų sutaupoma apie 1 milijoną kWh elektros energijos ir gaunama 210 000 litų nauda.

Leidimas medžioti baltakaktes žąsis, kovus ir varnas duotų tokią ekonominę naudą: kasmet būtų sumedžiojama nuo 2000 iki 3000 (pagal Aplinkos ministerijos statistiką) baltakakčių žąsų, vienos jų rinkos kaina gali siekti 20 litų, todėl per metus ekonominė nauda siektų 40000-60000 litų. Jeigu žąsų medžioklė būtų organizuojama komerciniu pagrindu, ši suma būtų žymiai didesnė, skaičiuojant kartu su aptarnavimu ir kitomis paslaugomis, ekonominė nauda siektų 0,5–0,8 mln. litų. Didžioji šios sumos dalis tektų aptarnaujančiam viduriniam visuomenės sluoksniui, o valstybės biudžetas gautų pajamas apmokestinus leidimus (organizavus licencinę medžioklę).

Kovų medžiojimas tiesioginės ekonominės naudos neatneštų, tačiau būtų apsaugota tūkstančiai hektarų pasėlių, nereikėtų už jų sunaikinimą mokėti kompensacijų – kasmet būtų sutaupoma po 40-50 tūkst. litų. Antra vertus, šios rūšies reguliavimas yra būtina priemonė sanitarinei ir higieninei būklei kapinėse, parkuose bei kitose viešo lankymosi vietose pagerinti.

Leidimas naudoti (medžioti ir parduoti) šias dvi papildomai į III/2 priedą įrašytas rūšis – žąsį (*Anser fabalis*) bei dryžgalvę kryklę (*Anas querquedula*) nėra išskirtinė sąlyga. Lietuvoje rudeninės migracijos metu želmeninės žąsys sudaro iki 80% visų žąsų, tad jos medžiotųjų laimikiuose būna dažniausiai (1 lentelė).

1 lentelė. Žąsų sumedžiojimas Lietuvoje

Metai	Bendras kiekis	Išvestinis želmeninių žąsų skaičius
1995	430	344
1996	183	145
1997	207	164
1998	60	48
1999	344	275
2000	227	182

Pagal medžioklių kainoraščius vienos žąsies sumedžiojimas (užsienio medžiotojams) Lietuvos respublikoje įvertintas – 10 EUR, kasmet už teises sumedžioti žąsis būtų gaunama nuo 500 iki 4000 eurų.

Dryžgalvės kryklės sudaro labai mažą visų sumedžiojamų ančių kiekio dalį – nuo dešimčių iki 100-200 vienetų visoje šalyje per metus. Todėl ekonominė nauda tesiekia kelis šimtus litų per metus.

Lietuvai prašant išimties pagal Direktyvos III/2 priedą Lietuvoje prekiauti šiomis paukščių rūšimis – baltakaktėmis žąsimis (*Anser albifrons*), cyplėmis (*Anas penelope*), rudagalvėmis kryklėmis (*Anas crecca*), rudagalvėmis antimis (*Aythya ferina*), kuoduotosiomis antimis (*Aythya fuligula*), laukiais (*Fulica atra*), perkūno oželiais (*Gallinago gallinago*) ir slankomis (*Scolopax rusticola*), iš viso potencialiai būtų gaunama 66974 EUR suma (užsienio medžiotojai už bet kurios rūšies sumedžiotą antį moka 4 EUR, slanką – 8 EUR, perkūno oželį ir laukį – 3 EUR).

2000 metais pajamos už prekybą sumedžiotais paukščiais būtų sudarę:

Paukščių rūšis	Sumedžiotų paukščių kiekis	Suma EUR
Žąsys	227	2270
Antys	9103	36412
Laukiai	84	252
Slankos	3505	28040
Iš viso	12919	66974

Uždraudus šią prekybą, iškiltų atitinkamo dydžio kompensacijų medžioklės plotų naudotojams poreikis. Šios lėšos turėtų būti pervedamos į Aplinkos apsaugos rėmimo

fondą arba specialų medžioklės fondą (kol kas tokio nėra). Šio fondo lėšos būtų naudojamos žalai atlyginti.

Leidus prekybą baltakakte žąsimi, cyple, rudagalve krykle, rudagalve antimi, kuoduotąja antimi, laukiu, perkūno oželiu ir slanka būtų tik netiesioginė ekonominė nauda, gaunama už komercinių medžioklių organizavimą, medžiotojų aptarnavimą.

Varnų medžiojimas šalyje įgavo naują kryptį – organizuojamos komercinės jaunų, tik ką pradėjusių skraidyti, varnų medžioklės. Kol kas jų sumedžiojama po 200-300 kasmet, tačiau ši komercinės medžioklės rūšis turi tendenciją plisti, todėl ekonominė nauda, įskaitant šalutines pajamas, kasmet gali siekti 10-15 tūkst. litų. Taip pat ekonomikai naudą atneštų netiesioginės pajamos, gaunamos už prekybą šaudmenimis ir ginklais. Taip būtų papildomai sukuriamos naujos darbo vietos kaimo vietovėse, dalinai išspręstų pastatų, paminklų ir aplinkos teršimo problemos. Padidėtų smulkiosios faunos populiacijos, nes varnos sunaikina labai didelį kiekį paukščių kiaušinių, ypač ančių. Sumažėtų paukščių platinamų ligų, tame tarpe ornitozės.

Lietuvai gavus išimtį iš Direktyvų II ir IV Priedų vilkui ir bebrui, visų pirma ekonominė nauda būtų iš komercinių medžioklių užsieniečiams organizavimo. Iš viso kasmet gali būti sumedžiojama po 80-100 vilkų, o komercinėse medžioklėse užsieniečiams – po 10-15 vilkų, todėl bendrai kasmet ekonominė nauda gali siekti 20-30 tūkst. litų.

Bebrų medžioklę, kaip alternatyvą, pakeitus į gamtinių-pažintinių stebėjimų organizavimą, būtų pritraukiami užsienio šalių ir Lietuvos gamtininkai mėgėjai, biologai. Užsienio šalių turistai galėtų filmuoti, fotografuoti ar stebėti bebrus. Būtų sukuriamos naujos darbo vietos, nes bebrų stebėjimų organizavimui reikalingi specialistai.

Ne mažiau svarbi priemonė – bebrų daromos žalos pasėliams, pievoms bei melioracinėms sistemoms prevencija ir jos atlyginimas. Šiuo metu pagal Lietuvos Respublikos teisę šią žalą atlyginti turi medžiotojai, kas yra sunkiai įmanoma. Naujai suformuotas medžioklės fondas leistų kompensuoti nuostolius, nenaudojant kitų finansinių šaltinių.

V. ANALIZUOJAMŲ TEISĖS AKTŲ ĮGYVENDINIMO KAŠTAI, GALIMI ĮGYVENDINIMO TERMINAI IR ALTERNATYVOS

Pirmuosiuose derybinės pozicijos gamtosaugos skyriams variantuose, dėl Lietuvoje įprastų rūšių – baltojo gandro (*Ciconia ciconia*) ir paprastosios medšarkės (*Lanius collurio*) – išimties iš Laukinių paukščių Direktyvos I priedo nebuvo diskutuojama. Tačiau įvertinus šių rūšių būklę, nutarta prašyti išimties ir tikimasi ją gauti. Lietuvos derybinėje pozicijoje numatoma, kad šių rūšių apsauga bus vykdoma jau esančiose saugomose teritorijose ar kitoms rūšims įsteigtose specialiose saugomose teritorijose.

Lietuvoje šiuo metu iš viso priskaičiuojama apie 13000 porų baltųjų gandrų (Ivanauskas, Juozapavičius, Kurlavičius, 1997). Steigiant šiai paukščių rūšiai specialias apsaugos teritorijas, tektų kompensuoti prarastus dirbamos žemės plotus, ne mažiau kaip 1000 ha (vieno gandrų apsauginė teritorija vidutiniškai sudaro 10 arų, nors dalis gandrų yra ant pastatų (Narbutas, 1999)). Tai sudarytų, remiantis žemės rinkos kaina, apie 300.000 Lt. Pagal Laukinių paukščių Direktyvos I Priedo reikalavimus, baltojo gandro apsaugai skirtos specialios saugomos teritorijos turėtų būti steigiamos išimtinai gyvenvietėse ar sodybose. Taip pat šių teritorijų apsaugai ir kontrolei kasmet reikėtų skirti ne mažiau kaip po 50 tūkst. Lt per metus. Šiuos kaštus sudarytų: 3 etapai ir informacinė medžiaga – stendai, skelbiantys apie gandrų apsaugos statusą.

Šių reikalavimų įgyvendinimas turėtų būti vykdomas keliais etapais (2 lentelė). I etape būtina įvertinti paskutines baltųjų gandrų apskaitos, atliktos 1994-1995 metais, medžiagą ir sukurti kompiuterinę duomenų bazę.

2 lentelė. Baltųjų gandrų apsaugos priemonių įgyvendinimas

Etapas	Terminai	Darbu ir priemonių pavadinimas	Priemonių įgyvendinimo kaštai (Lt)	Atsakinga institucija
I	2002	Kompiuterinė duomenų bazė	80.000	Aplinkos ministerija
II	2003	Teritorijų apsaugos įgyvendinimas	50.000	Aplinkos Apsaugos agentūra
III	2004-2009	Kompensacinių priemonių taikymas	300.000	Aplinkos Apsaugos agentūra

Kaip alternatyva šių Direktyvų įgyvendinimui siūlome nesteigti jokių specialių saugomų teritorijų, tačiau Direktyvų reikalavimu ir toliau atlikti kasmetinę baltųjų gandrų apskaitą, kad būtų tiksliai įvertinamas populiacijos būvis ir, reikalui esant, būtų galima operatyviai reaguoti į galimą perinčių paukščių skaičiaus mažėjimą. Atlikti kasmetinę baltųjų gandrų apskaitą pajėgi būtų Lietuvos ornitologų draugija, kitos visuomeninės mokslinės organizacijos ar Aplinkos ministerijos Aplinkos apsaugos agentūra, kuri turi būti įsteigta 2002 metais. Šių organizacijų iniciatyva būtina įsteigti koordinacinį centrą baltojo gandro lizdaviečių kompiuterinei inventorizacijai. Tam reikalingos lėšos sudarytų 80 tūkst. litų – turėtų būti sukurtos 2 darbo vietos, įsigyta kompiuterinė technika. Jeigu Lietuva gautų geografinę išimtį šiai rūšiai, tokio koordinacinio centro veikla kasmet leistų sutaupyti po 30-40 tūkst. litų.

Paprastosios medšarkės gyvena labai įvairiose buveinėse, yra plačiai paplitusios ir gausios Lietuvoje, todėl steigti specialias apsaugos teritorijas visose šių paukščių gyvenamose teritorijose būtų neįmanoma (Paprastoji medšarkė, 1991). Paprastosios medšarkės populiacijų gyvybingumas būtų užtikrintas saugant šiuos paukščius Specialiose apsaugos teritorijose, įsteigtose kitoms paukščių rūšims saugoti.

Alternatyva paprastosios medšarkės apsaugai, jei Lietuva negautų prašomos išimties, būtų specialių biotopų formavimas bei esančių buveinių tvarkymo planų įgyvendinimas. Šių priemonių įgyvendinimas turėtų būti vykdomas tik nustatius perspektyviausiais šiai rūšiai buveines (vietas, kuriose peri ar gali perėti paprastoji medšarkė), parengus šių teritorijų tvarkymo planus ir tam skyrus atitinkamą finansavimą. Šiame darbo etape numatyti reikiamą finansavimą yra sudėtinga, tačiau priemonės galima derinti su Lietuvoje jau vykdomais projektais (miškų želdinimas nederlingose žemėse ir kt.) (Apleistos žemės ūkio paskirties žemės apželdinimas, 1999). Šios alternatyvos įgyvendinimas turėtų būti vykdomas 2 etapais: perspektyvių buveinių nustatymas turėtų būti pradėtas 2003 metais, teritorijų tvarkymo planų parengimas – 2003-2005 metais, galutinis įgyvendinimas – 2006-2009 metais. Bendrai kaštai paprastosios medšarkės apsaugos priemonių įgyvendinimui per metus sudarytų 20-30 tūkst. Lt (2 etapai, komandiruotės, apsauga, kontrolė).

Lietuvos Respublika prašo papildyti Paukščių Direktyvos I priedą, įtraukiant į jį sibirinę gagą (*Polysticta stelleri*) (jos populiacijos svarbiausios žiemavietės yra Baltijos jūroje, taip pat sibirinė gaga yra pasaulyje nykstanti rūšis), juodkrūtį bėgiką (*Calidris alpina Schinzii*) (ši paukščių rūšis greitai nyksta Lietuvoje ir kaimyninėse

šalyse), juodgalvį kirą (*Larus minutus*) (šių paukščių populiacija yra negausi Lietuvoje ir kaimyninėse šalyse).

Pagal laukinių paukščių Direktyvos 4 straipsnio 1 paragrafo reikalavimus “Siekiant užtikrinti, kad I priede minimos rūšys savo paplitimo areale išliktų ir daugintųsi, jų buveinėms taikomos specialios išsaugojimo priemonės”, bei “atsižvelgiant į šių rūšių apsaugos reikalavimus geografiniuose jūros ir sausumos arealuose, kuriems taikoma ši Direktyva” valstybės narės įsteigia kiekiu ir dydžiu tinkamiausias specialias saugomas teritorijas minėtoms rūšims išsaugoti.

Sibirinės arba **mažosios** gagos Europoje žiemojanti populiacija neviršija 30000 individų (Raudonikis, Kurlavičius, 2000). Lietuvos pajūryje į šiaurę nuo Klaipėdos žiemoja 1,5-2 tūkstančiai individų, o tai yra svarbiausias argumentas nykstančios rūšies populiacijos apsaugai. Paukščių apsaugai specialios teritorijos (šiuo atveju – skirtos sibirinei gagai jos žiemojimo vietose saugoti) įsteigimas bei apsaugos priemonių taikymas neabejotinai turės pasekmių ūkiui ir žmonėms. Problemą galima nagrinėti pagal šiuos aspektus:

1. Saugomos teritorijos išskyrimas.

Saugoma teritorija turi apimti apie 1 km pločio ir apie 20 kilometrų ilgio plotą (Žydelis, 1997). Ji turi būti sezoninė, gagų apsaugai jos režimas galioja nuo lapkričio 1 d. iki gegužės 1 dienos.

2. Žvejybos apribojimas.

Kadangi gagos ir kitos žiemojančios antys susitelkę labiausiai produktyviose priekrantės zonose, šios vietos sutampa su intensyvios žūklės vietomis. Žvejai savo veikla (tinklus statydami gagų laikymosi ir maitinimosi vietose), potencialiai gresia paukščiams. Kasmet čia žūsta kol kas nežinomas šių paukščių kiekis. Kitų ančių, žiemojančių kartu su sibirinėmis gagomis, žuvimas yra ypač žymus (Žydelis, 1997). Todėl vienintelis tarptautiniu mastu saugomos rūšies išsaugojimo garantas – žvejybos ribojimas. Ši priemonė pajūrio žvejams (šiam socialiniam sluoksniui priklauso apie 2000 žmonių, skaičiuojant kartu su iš to tiesiogines pajamas gaunančiais šeimų nariais) kelia grėsmę, tad turi būti numatomos kelios reguliavimo galimybės:

- visiškai uždrausti žvejybą, kompensuojant žvejams nepatogumus. Nors gagų apsaugos režimas galioja 6 mėnesius, tačiau draudžiamas žūklės laikotarpis yra mažesnis, tik 4-5 mėnesiai. Taip yra todėl, kad likusius pusantro mėnesio galioja

bendrasis žvejybos draudimas: nuo rugpjūčio 15 iki spalio 31 dienos draudžiama žūklė bet kokiais įrankiais mažesniu kaip 0,5 km spinduliu nuo Šventosios upės žiočių, draudžiama naudoti 25-69 mm akių dydžio dreifinius, 25-44 mm akių dydžio bei rėminius ir trisienius tinklaičius, 45-49 mm akių dydžio tinklaičius. Mažųjų gagų apsaugos priemonių įgyvendinimui papildomai uždraudžiant žūklę atskirais įrankiais tektų kas mėnesį išmokėti maždaug 0,8 – 1 mln. litų arba 3,2 – 4 mln. litų kasmet.

- žvejus aprūpinti selektyvios žūklės tinklais, kurie nemažina laimikio, bet apsaugo nardančias antis.

3. Naujų žvejybos priemonių diegimas.

Apsaugoti sibirinių gagų žiemojimo populiaciją galima taikant naujas technologijas, ypač – tinklus, galinčius apsaugoti paukščius nuo patekimo į juos. Lietuvoje kol kas tokio modelio tinklai nebuvo naudojami, tad būtina:

- a) sukurti arba įgyvendinti naujos kartos tinklų technologijas,
- b) numatyti galimybę pirkti tokius tinklus ar kompensuoti jų įsigijimą,
- c) kompensuoti potencialiai nesužvejotos žuvies kiekį ar remti žvejų darbą kitomis priemonėmis.

Naujų tinklų įdiegimo kaštai priklausys nuo žvejojančių įmonių skaičiaus. Šiuo metu Baltijos priekrantėje žvejoja 86 įmonės. Todėl kiekvienai iš jų reiktų kompensuoti paukščius apsaugančių tinklų kainos skirtumą, ne mažiau kaip po 100 vienetų. Tai sudarytų 430000 litų per metus (Vaitiekūnas, 1998).

Juodkrūčio bėgiko, rūšies, kuri potencialiai gali būti įtraukta į I priedą, populiacija Lietuvoje vertinama 10-30 porų, žymios jos visiško išnykimo tendencijos (Kurlavičius, Raudonikis, 1999).

Įrašius šią rūšį į I priedą, jos apsaugai tektų taikyti kai kurias apsaugos bei buveinių tvarkymo priemones. Beje, rūšis yra įrašyta ir į Lietuvos raudonąją knygą.

Būtinios rūšies apsaugos priemonės – potencialiose bei žinomose buveinėse skatinti pievų šienavimą bei gyvulių ganymą. Jeigu šie veiksniai nesutampa su žemės savininkų ar valdytojų interesais, būtina kompensuoti šių priemonių vykdymą. Lietuvoje šios rūšies apsaugai reiktų tvarkyti apie 15-20 ha šlapių, užliejamų pievų, kompensacijos tam sudarytų:

- a) ganant – po 100 litų už ha; iš viso 1 500-2 000 litų kasmet;
- b) šienaujant – po 200 litų už ha; sumoje – 3 000-4 000 litų kasmet.

Juodgalvis kiras – Lietuvoje reta rūšis, kuri veisiasi rudagalvių kirų kolonijose (Kurlavičius, Raudonikis, 1999). Todėl jų populiacijų apsaugai papildomų išlaidų nereikia.

Lietuva prašo išimties leisti medžioti šias paukščių rūšis: baltakaktę žąsį (*Anser albifrons*), kovą (*Corvus frugilegus*) ir varną (*Corvus corone*). Tai tradiciškai Lietuvoje medžiojamos paukščių rūšys, iš kurių tik baltakaktė žąsis turi medžioklės laimikio vertę, kitos dvi yra reguliuojamų rūšių kategorijoje. Baltakaktės žąsys iš Lietuvoje rudeninės migracijos metu apsistojančių žąsų sudaro 20% nuo bendro skaičiaus (Kurlavičius, Raudonikis, 1999), todėl jas ribotai galima medžioti, ypač ten, kur žąsys daro žalą ganykloms ar pasėliams.

Varninių paukščių reguliavimo problema svarbi keletu aspektų:

1. Per didelis šių rūšių skaičius, kuris šiuo metu yra Lietuvoje, kelia grėsmę daugelio kitų rūšių populiacijų atsistatymui. Tai ypač stebima urbanizuotose teritorijose, kur varniniai paukščiai rudens-žiemos laikotarpiu apsirūpina maistu ir nepatiria populiacijos depresijų, o pavasarį-vasarą gali maitintis smulkiaja fauna.

2. Sanitarinės-higieninės problemos, kylančios dėl varninių paukščių didelių sankaupų žiemojimo vietose bei perimvietėse. Vien tik Vilniaus mieste žiemoja iki 180.000 varninių paukščių. Perėjimo metu kovų kolonijos įsikuria kapinėse, miestų parkuose ir skveruose bei kitose aktyvaus poilsio bei rmties vietose.

Todėl būtina užtikrinti galimybę reguliuoti šių paukščių skaičių.

Uždraudus medžioti baltakaktes žąsis bei kovus ir varnas, šių paukščių daromai neigiamai įtakai ūkiui bei žalai kompensuoti turi būti skirtos atitinkamos lėšos. Žąsų daroma žala aptariama atskirai.

Varninių paukščių žalą įvertinti sunku. Tačiau kovų kolonijų teršiamose kapinėse žala reali ir turi būti įvertinta. Prie kolonijų (maždaug 1-1,5 km spinduliu) kovai žymiai pakenkia pasėliams, ypač daržovių sodinukams bei uoginėms kultūroms. Žalai įvertinti turi būti parengta speciali metodika bei sukauptas fondas išmokėjimams. Jis kasmet turėtų būti ne mažesnis kaip 40-50 tūkst. litų.

Lietuva prašo netaikyti griežtos apsaugos vilkui (*Canis lupus*) bei bebrui (*Castor fiber*) ir leisti šiuos gyvūnus medžioti specialiai nesaugomose teritorijose tam, kad būtų galima reguliuoti jų populiacijas. Vilkų ir bebrų populiacijų gyvybingumas būtų

užtikrintas reguliuojant jų populiaciją gausumą ir kartu saugant šiuos gyvūnus specialiose saugomose teritorijose, įsteigtose kitoms gyvūnų rūšims saugoti.

Vilkas Lietuvos Respublikoje yra įprasta plėšriųjų būrio rūšis, kurio populiacija stabiliai užėmusi savo ekologinę nišą. Per paskutinį šimtmetį vilkų populiacija išgyveno pakilimus ir nuosmukius (nuo 1723 vnt. 1948 metais iki 34 vnt. 1965 metais). Nuo 1980 metų populiacija vėl ėmė augti. 1980 m. Lietuvoje pagal oficialią statistiką gyveno 290, 1990 – 350, 1992 – 440, 1994-1995 – 600 vilkų. 1999 metais jų rasta 477, o 2000 – 545. Kasmet sumedžiojama apie 100 vilkų, medžioklė padeda išlaikyti populiaciją stabilia.

Didžiausios vilkų populiacijos keliamos problemos – laukinių ir ypač naminių gyvūnų naikinimas ar žalojimas. Jeigu laukinių gyvūnų, kuriuos sudraskė vilkai, apskaitos kol kas niekas nevykdo, tai naminių gyvūnų pjovimas ar žalojimas yra opi problema. Net ir nusteigiant specialių saugomų teritorijų vilkų apsaugai, jų padarytai žalai kompensuoti turi būti sukurta nauja (ar patobulinta esanti šiuo metu) įstatyminė bazė, apimanti vilkų daromos įtakos pastovų stebėjimą (monitoringą) bei konkrečių faktų fiksavimą, kompensavimo šaltinių sukūrimą ir ypač – sąlygų kompensacijai apibrėžimą. Svarbia sąlyga yra šie reikalavimai: naminio gyvulio, tapusio vilkų grobiu, statusas (nuosavybė, ar jis buvo saugomas, kokių prevencinių priemonių buvo imtasi), žalos įvertinimas. Nedetalizuotais tyrimais (specialios registracijos kol kas nėra), Lietuvoje kasmet vilkų grobiu tampa ar būna sužalojama apie 200 veršelių, 100 avių, 10 kiaulių, 30 arklių, 50 žąsų. Kompensacijos už šią žalą sudarytų apie 0,2 mln. litų. Pritaikius prevencines priemones, kurios taip pat reikalauja tam tikrų išlaidų, ilgainiui žala, atitinkamai jos atlyginimas ir kompensacijos, turėtų mažėti.

Bebrų populiacija nuo šeštojo dešimtmečio žymiai išaugo ir šiuo metu ši rūšis yra tolygiai paplitusi visoje šalies teritorijoje. 1996 m. Lietuvoje gyveno per 20 000, 2000 m. – per 35 000 bebrų (Ulevičius, 1996; Biologinės įvairovės duomenų bazė, 2001). Dažniausiai bebrai užtvindo šienaujamas pievas, užkemša pralaidas, suardo hidroirigacines sistemas, pakelia vandens lygį melioracijos kanaluose, užtvindo pakilimo takus (Pajuosčio aerodromas, Panevėžio raj.), didesnių upių slėniuose apgraužia vertingus medžius – ąžuolus, uosius, net pušis, nuo ko jie džiūva, užtvindo mišką nedideliuose upeliuose lėkštais slėniais, užtvenkę kanalus daro žalą vertingoms naudmenoms. Todėl bendrą bebrų daromą žalą apskaičiuoti šiuo metu neįmanoma. Vien tik vertingų medžių kasmet nugrauziama ne mažiau nei po 6 vienoje bebravietėje (Ulevičius, 1996). Vadinasi, iš viso kasmet Lietuvoje nugrauziama per 24

000 vertingų medžių (vienoje bebravietėje vidutiniškai gyvena 5 bebrai). Todėl, perskaičiavus pagal vidutines svarbiausiųjų bebrų mitybos komponentų – beržo ir alksnio kainas (1 cm skersmens beržo kaina 5 Lt, vidutinis nugrauzto beržo storis – 15 cm, beržai sudaro 2/3 nugrauztų medžių; 1 cm skersmens alksnio kaina 3 Lt, vidutinis nugrauzto beržo storis – 10 cm, alksniai sudaro 1/3 nugrauztų medžių), kasmet bebrų padaroma žala siekia 1 mln 440.000 litų. Būtina atlikti specialią studiją, kurios metu būtų parengta metodika bebrų daromai žalai apskaičiuoti.

Svarbiausios bebravietės, galinčios būti populiacijos branduoliu, saugomos rezervatuose ir kitose saugomose teritorijose.

Didžiausia ir kol kas praktiškai neišspręsta problema – bebrų populiacijos didėjimo tendencijos sustabdymas bei dėl jų veiklos atsirandančios žalos sumažinimas. Nors paskutiniuose Medžioklės nuostatuose (2000 m. balandžio 14 d. LR Vyriausybės nutarimas Nr. 425 “ Dėl Medžioklės Lietuvos Respublikoje nuostatų patvirtinimo” (Žin., 2000 Nr. 32-905)) yra nustatyta, kad visų medžiojamųjų gyvūnų (tame tarpe ir bebrų) padarytą žalą atlygina medžioklės plotų naudotojai. Ši nuostata sunkiai įgyvendinama dėl keleto priežasčių:

- nėra teisinės bazės, reglamentuojančios kompensavimo tvarką ir konkrečiai nustatančios, ar žala atlyginama už 1 metus ar už visą plotų nuomos laikotarpį;

- finansine išraiška žala būna įvertinama didelėmis sumomis ir medžiotojų klubai tokių finansų neturi;

- ratifikuodama Berno konvenciją, Lietuvos Respublika įteisino išimtį, pagal kurią seno modelio (už kojų sulaikantys) spąstai leidžiami naudoti tik iki 2003 metų. Kadangi šis terminas artėja, naujo modelio spąstai turi būti pradėti naudoti jau dabar. Vieni spąstai bebrams kainuoja iki 100-120 EUR, todėl Lietuvos medžiotojai negali įsigyti reikalingo jų kiekio, kuris būtinas efektyviam bebrų gausumo reguliavimui.

Kol kas bebrų populiacija šalyje auga. Aplinkos ministerijos duomenimis, 1996 metais buvo 21.200 vnt. (sumedžiota 8283), 1998 m. – 29.432 (1011), 2000 m. – 35.920 (2658) bebrų (Biologinės įvairovės duomenų bazė, 2001).

Svarbiausios bebravietės, užtikrinančios populiacijos stabilumą, yra saugomose teritorijose; daugelis jų pateks ir į Natura 2000 tinklą.

Pritaikant Lietuvai naudingą ekologinio reguliavimo modelį, Lietuvos Respublika prašo papildyti Direktyvos V priedą Lietuvai, įtraukiant į jį vilką (*Canis lupus*) ir bebrą (*Castor fiber*). Tačiau, nežiūrint to, kompensacijų sistema už šių rūšių žalą turi būti sukurta ir įteisinta.

I. Investicijos, susijusios su paukščių ir buveinių apsaugai svarbių teritorijų steigimu ir nuosavybės klausimais

Šiame etape dėmesys buvo sukoncentruotas į du pagrindinius investicinių sąnaudų elementus:

- a. Išlaidos steigiamų saugomų teritorijų žemės išpirkimui;
- b. Kompensacijų išmokos steigiamų saugomų teritorijų savininkams/ naudotojams.

a) Išlaidos steigiamų saugomų teritorijų žemės išpirkimui

Žemės išpirkimo iš privačių žemės savininkų galimybė yra reglamentuota Lietuvos teisės aktuose. Tai numato Saugomų teritorijų ir Žemės įstatymai. Pati išpirkimo tvarka ir procedūros yra nustatytos LRV 2000 m. sausio 20 d. nutarimu Nr. 65 „Dėl žemės paėmimo visuomenės poreikiams“. Valstybės išperkamos žemės kaina yra nustatoma pagal Žemės įvertinimo metodiką. Remiantis šia metodika yra apskaičiuojama įvairių žemėnaudų (žemės ūkio paskirties žemė, miškas, vandens telkiniai) vertė, koeficientų pagalba įvertinant šių žemių derlingumą, medynų tūrį, žuvingumą, galiojančius žemės naudojimo ir ūkinės veiklos apribojimus, aplinkos taršą, socialinį–gamybinį potencialą, nuotolį nuo regionų traukos centrų.

Žemės išpirkimas taip pat yra susijęs su papildomomis sąnaudomis. Jas gali sudaryti detaliųjų išperkamos žemės planų sudarymas, išlaidos turto vertintojams, išperkamoje teritorijoje esamų statinių perkėlimo į kitą vietą arba kompensavimo už juos išlaidos.

Taip pat už visuomenės poreikiams paimamą žemę gali būti atlyginama natūra, t.y. suteikiant lygiavertį žemės sklypą kitoje vietoje. Jei valstybės išperkamos žemės savininko netenkina išpirkimo kaina, jis gali kreiptis į teismą, kas grėstų valstybei papildomomis teisminėmis išlaidomis. Visais atvejais turi būti parengiamas žemės paėmimo projektas ir visas su tuo susijusias papildomas išlaidas privalo padengti žemės paėmimu suinteresuotas asmuo, t.y. valstybė arba jos įgaliota Aplinkos ministerija.

Papildomų su žemės išpirkimu susijusių išlaidų įvertinimas šioje stadijoje yra labai problemiškas, priklausantis nuo konkrečios teritorijos sąlygų.

b) Kompensacijų išmokos steigiamų saugomų teritorijų savininkams/ naudotojams

Kompensacijų mokėjimo klausimas iškelia ne ką mažiau neišskumų nei žemės išpirkimas. Žemės naudmenų savininkams/naudotojams, kurių žemėvalda patenka į steigiamas saugomas teritorijas, turėtų būti kompensuojama prarasta žemės vertė arba prarastas naudingumas, kuris atsiranda dėl saugomose teritorijose taikomų ūkinės veiklos apribojimų (pvz., apribojimas statyboms), gamtinių išteklių naudojimo ribojimo (pvz., gyvulių ganymas, miško kirtimas), pakeistos žemės naudojimo paskirties (žemės ūkio veiklos ribojimas/draudimas) ar apribotos galimybės pakeisti žemės naudojimo paskirtį.

Reikėtų pabrėžti, kad investicijomis vadinamos tik vienkartinės kompensacinės išmokos, o ne nuolatiniai mokėjimai. Kita vertus, neabejotinai bus kuriamas kompensacijų mechanizmas už žemės savininkų patiriamą žalą, kurią jie patirs dėl saugomų rūšių ar paukščių sukeliamų nuostolių, tačiau šie nuostoliai bus priskirti nuolatinėms (eksploatacinėms) saugomų teritorijų sąnaudoms ir bus vertinami kiekvienu konkrečiu atveju.

Kitas aktualus klausimas kyla, kokioms sąlygoms esant būtų mokamos vienkartinės kompensacijos. Pavyzdžiui, Danijoje kompensacijos nemokamos, jeigu įsteigus saugomą teritoriją, nesikeičia žemės naudojimo paskirtis. Kol kas iki galo aiškių kriterijų, nustatančių kokioms sąlygoms esant bus mokamos kompensacijos, o kokioms esant – žemė išperkama, nėra apibrėžta.

Teisiškai kompensavimas už ūkinės veiklos apribojimus yra įtvirtintas Saugomų teritorijų įstatyme (7 straipsnis 1 dalis), pagal kurį LR Vyriausybė ar jos įgaliota institucija privalo parengti kompensavimo tvarką. Šiuo metu Aplinkos ministerijoje yra parengtas Vyriausybės nutarimo projektas „Dėl kompensavimo už ūkinės veiklos apribojimus saugomose teritorijose tvarkos patvirtinimo“, tačiau jo priėmimo perspektyvos kol kas lieka neišskios. Projekte yra numatytas vienkartinių steigimo kompensacijų, siekiančių iki 50 % žemės vertės (nustatytos pagal Žemės vertinimo metodiką), mokėjimas žemės savininkams, kurių žemės plotai patenka į steigiamas saugomas teritorijas. Nutarimo projekte Žemės ūkio ir Aplinkos ministerijos yra įpareigtos parengti „Nuostolių, patiriamų dėl žemės ir miškų ūkinės veiklos apribojimų, skaičiavimo metodiką“, pagal kurią ir bus nustatomos vienkartinės saugomų teritorijų steigimo kompensacijos.

Prie kompensavimo būdų taip pat priskiriamos šiuo metu galiojančios žemės mokesčio lengvatos, nemokamas miškotvarkos projektų rengimas. Kompensacinių efektą taip pat turės įgaliotų institucijų ar saugomų teritorijų administracijos ir atskirų

žemės savininkų/ naudotojų sudarytos sutartys (kontraktai), dėl tam tikrų saugomos teritorijos priežiūros ir tvarkymo darbų, t.y. dėl gamtotvarkinių planų įgyvendinimo.

Kadangi kol kas yra neapibrėžti kriterijai, kuriais remiantis būtų galima apskaičiuoti išperkamų teritorijų (tiksliau – paimamų visuomenės poreikiams) apimtį, todėl, suderinus su ES paukščių ir buveinių Direktyvų reikalavimų įgyvendinimo projekto vadovais, priimama principinė nuostata, kad pirmame Natura 2000 teritorijų steigimo etape žemė nebus išperkama, o bus apribojama tik vienkartinį steigimo kompensacijų apimčių įvertinimu.

Išlaidų teritorijų steigimo kompensacijoms įvertinimas

Apskaičiuojant išlaidas steigimo kompensacijoms naudojami šie baziniai duomenys, kurie sąlyginai suskirstyti į tokias grupes:

- duomenys apie Natura 2000 vietovių plotus, kategorijas, „persidengimą“ su esamomis saugomomis teritorijomis;
- žemėnaudos duomenys;
- žemėvaldos duomenys;
- žemės naudmenų kainos (pagal Žemės vertinimo metodiką) (Ornis Consult projekto ataskaita, 2001).

Sudarant steigimo kompensacijų skaičiavimo modelį yra priimamos papildomos prielaidos, kurios, kartu su bazinių duomenų aprašymais, pateikiamos žemiau esančiuose skyriuose.

Steigimo kompensacijų apskaičiavimui naudojami baziniai duomenys:

1) Natura 2000 teritorijų plotas:

Iš viso	614 685 ha
Iš jų:	
Paukščių apsaugai svarbios teritorijos	– 276 124 ha arba 44.92%
Buveinių apsaugai svarbios teritorijos	– 207 988 ha arba 33.84%
Mišrios*	– 130 575 ha arba 21.24%

---

* Mišrioms teritorijoms yra priskiriamos tos Natura 2000 vietos, kuriose tuo pat metu yra tiek paukščių apsaugai, tiek buveinių apsaugai svarbių teritorijų.

Natura 2000 teritorijos, esančios Baltijos jūroje, papildomai sudaro 200795 ha, nepareikalaus steigimo kompensacijų mokėjimo, todėl nėra įtraukiamos į tolimesnius skaičiavimus (Ornis Consult projekto ataskaita, 2001).

Natura 2000 teritorijų žemėnaudos pasiskirstymas pagal kategorijas pateikiamas 3 lentelėje.

3 lentelė. Natura 2000 teritorijų žemėnaudos pasiskirstymas (GIS duomenų bazės..., 2001; BIDB..., 2001)

Žemėnaudos kategorijos	Viso ha	Procentais
Miškai	460 656	74,94
Ežerai	53 280	8,67
Pelkės	37 652	6,13
Dirbama žemė	37 121	6,04
Upės	13 357	2,17
Kopos, durpynai, karjerai	12 211	1,99
Urbanizuotos teritorijos	409	0,07

Pastaba: Upių plotas padidės, kadangi šiuo metu nėra visiškai užbaigtas mažesnių upių žymėjimas GIS duomenų bazėje (GIS duomenų bazės..., 2001).

2) Natura 2000 teritorijų žemėvalda:

Šis parametras yra sunkiausiai apibrėžiamas steigimo kompensacijų apimtį vertinime dėl kelių priežasčių:

- šiuo metu naudojamoje Natura 2000 GIS duomenų bazėje nėra duomenų apie šių teritorijų žemėvaldą, todėl skaičiavimuose bus naudojami statistiniai duomenys apie žemėvaldos pasiskirstymą Lietuvoje (Apleistos žemės..., 1999; BIDB, 2001; GIS duomenų bazės..., 2001).
- kadangi žemės reforma Lietuvoje dar nėra užbaigta, žemėvaldos pasiskirstymas yra kintamas dydis.

Pagal ankstesnius Žemės ūkio ministerijos (ŽŪM) planus, žemės reformos darbai Lietuvoje turėjo būti baigti 2002 m. liepos 1 d., tačiau, remiantis ŽŪM Žemėtvarkos skyriaus pateiktais vertinimais, realiai žemės reformos darbai bus baigti 2003 m. I–II ketvirtyje. Todėl yra tikslinga pateikti kelis išlaidų steigimo kompensacijoms variantus, atsižvelgiant į žemėvaldos parametro neapibrėžtumą:

1. statistiniai duomenys, fiksuoti 2000 m. sausio 1 d.
2. prognoziniis žemėvaldos pasiskirstymas po žemės reformos 2003 metais, kadangi būtent tuo laikotarpiu, baigiantis žemės reformai, prasidės Natura 2000 teritorijų steigimo darbai.

Kadangi esami statistiniai žemėvaldos duomenys pagal žemės naudmenis nesutampa su Natura 2000 teritorijose išskirtais žemės naudmenimis, pastarieji šiame skaičiavime bus agreguojami į stambesnes žemėnaudos grupes:

1. Žemės ūkio paskirties naudmenys (pelkės, dirbama žemė, kopos, durpynai, karjerai, urbanizuotos teritorijos);
2. Miškų žemė;
3. Vandens telkiniai:
  - 3.1. Ežerai;
  - 3.2. Upės.

Natura 2000 žemėnauda pateikiama 4 lentelėje.

4 lentelė. Natura 2000 teritorijų žemėnauda (BIDB, 2001; GIS duomenų bazės..., 2001)

Žemės naudmenys	Plotas ha	% nuo Natura 2000 ploto
1. Miškai	460 656	74,94
2. Ž. ū. paskirties žemė	87 393	14,22
3. Vandens telkiniai:		
3.1. Ežerai	53 280	8,67
3.2. Upės	13 357	2,17

Pagal šiuo metu galiojančius teisės aktus upės Lietuvoje negali būti privatizuojamos. Daugiau kaip 80% ežerų Lietuvoje yra priskirti valstybinės reikšmės vandens telkiniams. Likusi dalis ežerų gali būti privatizuojami tik tada, jeigu vandens telkinys yra teritorijoje, kurioje yra atstatomos nuosavybės teisės žemės reformos metu. Šiuo metu duomenys šalies mastu apie privačių ežerų plotą nėra tikslūs. Remiantis ekspertų vertinimais šių ežerų plotas neviršija 1% visų šalyje esančių

vandens telkinių ploto. 5 lentelėje yra išdėstomi aptarti žemėvaldos parametrai pagal žemėnaudą.

5 lentelė. Natura 2000 teritorijų žemėvalda (Statistikos metraštis, 2001; Lietuvos miškų ūkio statistika, 2000)

Žemės naudmenys	Žemėvalda			
	Privati, %		Valstybinė, %	
	2000 01 01	Prognozuojami 2003 m. duomenys	2000 01 01	Prognozuojami 2003 m. duomenys
1. Miškai	25	50	75	50
2. Ž. ū. paskirties žemė	43	65	57	35
3. Vandens telkiniai				
3.1. Ežerai	1	1	99	99
3.2. Upės	0	0	100	100

3) Natura 2000 teritorijų „persidengimas“ su esamomis Saugomomis teritorijomis

Pagal Miškų ir saugomų teritorijų departamento prie Aplinkos ministerijos specialistų atliktus skaičiavimus, siūlomų įsteigti paukščių apsaugai ir buveinių apsaugai svarbių teritorijų, patenkančių į esamų Saugomų teritorijų ribas, plotas sudaro 319 321 ha arba 51, 9% nuo viso Natura 2000 vietovių ploto.

4) Žemės naudmenų kainos

Skaičiavimuose naudojamos vidutinės Lietuvoje įvairiems žemės naudmenims taikomos kainos, apskaičiuotos pagal Žemės vertinimo metodiką.

Lėšų, reikalingų saugojamų teritorijų steigimui, skaičiavimo modelis

Kompensacijoms skiriamų lėšų dydis susietas su žemės verte, kadangi šioje sąnaudų vertinimo stadijoje vargu ar įmanoma rasti tinkamesnį atskaitos tašką. Naudojamos įvairių žemėnaudų kainos yra vidutinės, vertinant pagal vyriausybės patvirtintą Žemės vertinimo metodiką. Steigimo kompensacijos yra vienkartinės ir išmokomos tik privatiems žemėvaldų savininkams. Dėl neapibrėžtumo su žemėvaldos duomenimis, skaičiuojami 2 variantai:

- pagal statistinius duomenis apie žemėvaldą 2000 m. sausio 1 d.;
- pagal prognozinčius žemėvaldos pasiskirstymo įverčius 2003 metais.

Skaičiuojant pagal 2000 01 01 statistinius duomenis, privatūs žemėvaldų savininkai apima tik tą grupę žmonių, kurie valdo žemės naudmenis nuosavybės teisėmis, neįskaičiuojant tų, kurie yra padavę dokumentus nuosavybei atstatyti. Skaičiuojant pagal 2003 metų prognozinis duomenis, privačių žemėvaldų dydis apima ir prognozuojamą privačios žemėvaldos padidėjimą dėl nuosavybės teisių atstatymo, patenkinus apie 90 % pašymų dėl nuosavybės teisės atstatymo.

Dėl steigimo kompensacijų dydžių ir jų gavėjų nustatymo iškyla du pagrindiniai klausimai:

1. *Koks bus steigimo kompensacijos dydis?* Pagal LR Vyriausybės nutarimo “Dėl kompensavimo už ūkinės veiklos apribojimus saugomose teritorijose tvarkos patvirtinimo” projektą, naujai steigiamų saugomų teritorijų privatiems savininkams numatoma kompensuoti iki 50 % jų žemės vertės, apskaičiuotos pagal Žemės vertinimo metodiką.

2. *Ar mokėti steigimo kompensacijas visiems privatiems naujų saugomų teritorijų žemės savininkams, ar tik tiems privatiems savininkams (Natura 2000 teritoriju), kurių valdos nepatenka į šiuo metu esamas Saugomas teritorijas?* Šis klausimas iškyla dėl to, kad šiuo metu galiojantys teisės aktai (pvz., Specialiosios miško ir žemės naudojimo sąlygos, Saugomų teritorijų įstatymas) iškelia tam tikras sąlygas ir ūkinės veiklos apribojimus privatiems žemės savininkams, kurių žemėvaldos yra saugomose teritorijose. Manoma, kad šių savininkų žemėvaldų patekimas į Natura 2000 teritorijų tinklą greičiausiai nesukels jiems papildomų ūkinės veiklos apribojimų. Todėl jiems ir neturėtų būti mokamos steigimo kompensacijos.

Šiuos klausimus teks spręsti Vyriausybei, priimant kompensavimo tvarką reglamentuojančius nutarimus ir sukuriant nuostolių dėl ūkinės veiklos apribojimų saugomose teritorijose įvertinimo metodiką.

Apibendrinant skyrių galima teigti, kad laukinių paukščių išsaugojimo bei gamtinių buveinių ir laukinės faunos Direktyvų įgyvendinimui iš viso vienkartinį išmokų reikėtų 3,3915-4,244 mln. litų (6 lentelė). Jeigu Lietuva gaus išimtį ir nereikės steigti specialių saugomų teritorijų baltųjų gandrų apsaugai, tai kasmetiniai kaštai sudarytų 3,14-3,4 mln. litų. Jei sibirinės gagos apsaugai kaip alternatyva vietoj kompensacijų už prarastus žūklės plotus žvejams bus diegiamos naujos žvejybos priemonės, tai vienkartiniai išmokėjimai sumažėtų iki 191,5-244 tūkst. litų. Institucijų plėtrai kaip alternatyviam Aplinkos ministerijos struktūros modeliui įgyvendinti turėtų

būti kasmet skiriama 1 708 000 litų, o jeigu nusteigiant etatų regioniniuose parkuose – 1 468 000 litų.

Iš viso Direktyvų įgyvendinimui ir institucijų plėtrai nuo 2004 iki 2009 metų reikėtų 20 909 000-28 864 000 litų.

Atskirų rūšių išsaugojimo priemonių įgyvendinimo kaštai ir terminai pateikti 6 lentelėje.

6 lentelė. Direktyvų įgyvendinimo priemonių kaštai ir terminai

Kam skirta priemonė	Priemonės pavadinimas	Kaštai, tūkst. Lt	Įgyvendinimas
Baltojo gandro apsaugai	Kompiuterinės duomenų bazės sukūrimui	80 (iš viso)	I etapas-2002 m. II etapas-2004-2009 m.
Paprastosios medžarkės apsaugai	Apsauga ir kontrolė	20-30 (kasmet)	I etapas 2003-2005 m. II etapas 2006-2009 m.
Sibirinės gagos apsaugai	Apsauga Kompensacijos Kaip alternatyva -naujų žvejybos priemonių įdiegimas	100 (kasmet) 3200-4000 (vienkartinės išmokos) 430 (kasmet)	Nuo 2004 m.
Juodkrūčio bėgiko apsaugai	Apsauga	2 (kasmet)	Nuo 2004 m.
	Kompensacijos	1,5-4 (vienkartinės išmokos)	
Varniniai paukščiai	Žalos kompensavimui	40-50 (kasmet)	Nuo 2004 m.
Vilko apsaugai	Saugomų teritorijų steigimui	10 (iš viso)	Nuo 2004 m.
	Apsaugai	50 (kasmet)	
	Žalos atlyginimui	20 (kasmet)	
Bebro apsaugai	Žalos atlyginimui	1.440 (kasmet)	Nuo 2004 m.
Teisinės bazės tobulinimui		100-150 (iš viso)	Nuo 2004 m.
Institucijų plėtrai	Etatiniam fondui	1468-1708 (kasmet)	Nuo 2004 m.
Kasmetiniai kaštai		3.570-3.830	Nuo 2004 m.
Vienkartinės išmokos		2.961,5-3.814	
Bendri kaštai		20.909-28.864	2004-2009 m.

VI. DIREKTYVŲ REIKALAVIMŲ ĮGYVENDINIMUI SKIRTŲ INSTITUCIJŲ PLĖTRA

Įgyvendinant Direktyvų – 79/409/EEC dėl laukinių paukščių išsaugojimo bei 92/43/EEC dėl buveinių ir laukinės floros ir faunos išsaugojimo – reikalavimus bei remiantis Acquis reikalavimais, PHARE finansuojamo institucinės plėtros gamtosaugos srityje projekto rengėjai rekomendavo kai kuriuos institucinius pakeitimus (Apleistos žemės ūkio paskirties žemės apželdinimas, 1999; Danijos projektas, 2001). Jų nuomone, paukščių ir buveinių apsaugai svarbių teritorijų identifikavimui, šių teritorijų įtraukimui į monitoringo programas, taip pat kompensacinių priemonių diegimui Aplinkos ministerijos Gamtos apsaugos departamente turi būti įkurtas Gyvosios gamtos skyrius, atsakingas už ES Direktyvų ir kitų tarptautinių konvencijų įgyvendinimą (III ataskaitos priedas: Ištrauka iš Institucijų plėtros projekto rekomendacijų). Kaip galime spręsti iš III priede pateiktos medžiagos, minėtame projekte pateikiama šiuo metu jau egzistuojanti Aplinkos ministerijos struktūra ir vizija, kokia ji turėtų būti. Joje visiškai nenagrinėjami laukinių paukščių ir buveinių bei faunos išsaugojimo Direktyvų įgyvendinimo būdai.

Svarbi institucijų plėtros priemonė, siekiant vykdyti ES teisės aktų reikalaujamas naujas Lietuvos gamtosaugai funkcijas, yra Aplinkos ministerijos sistemos papildymas pagal žemiau pateikiamus alternatyvius pasiūlymus. Tačiau nagrinėjant šį klausimą kompleksiskai, reikia pabrėžti, kad instituciniai pokyčiai turi būti suprantami kur kas detaliau ir pristatomi kaip specialiai šiems tikslams kuriama sistema. Mūsų nuomone, Aplinkos ministerijos departamente esantis skyrius (beje, šiuo metu čia esantis Biologinės įvairovės skyrius atlieka svarbiausią darbą šioje srityje) yra tik svarbiausioji grandis. Šiandien esanti ministerijos sistema (apimanti regionų departamentus, Jungtinių tyrimų centrą, saugomas teritorijas ir kitas įstaigas) yra pajėgi tokius darbus. Visgi įkūrus Aplinkos apsaugos agentūrą, kurioje ne mažiau kaip 50 procentų turėtų sudaryti gamtos apsaugai skirti etatiniai vienetai bei dėmesys, ši sistema iš esmės turėtų pakeisti veiklos formas. Siūlome tokius žinybinius Aplinkos ministerijos bei Aplinkos apsaugos agentūros ryšius, kurie galėtų užtikrinti mūsų nagrinėjamų Direktyvų bei kitą su gamtos apsauga susijusią veiklą:

Aplinkos Ministerijos struktūroje už ES Direktyvų įgyvendinimą **šiuo metu** yra atsakingi tokie padaliniai:

Gamtos apsaugos departamentas, kuriame yra tokie skyriai:

Biologinės įvairovės (8 etatai);

Gamtos išteklių (7 etatai);

Saugomų teritorijų strategijos (3 etatai);

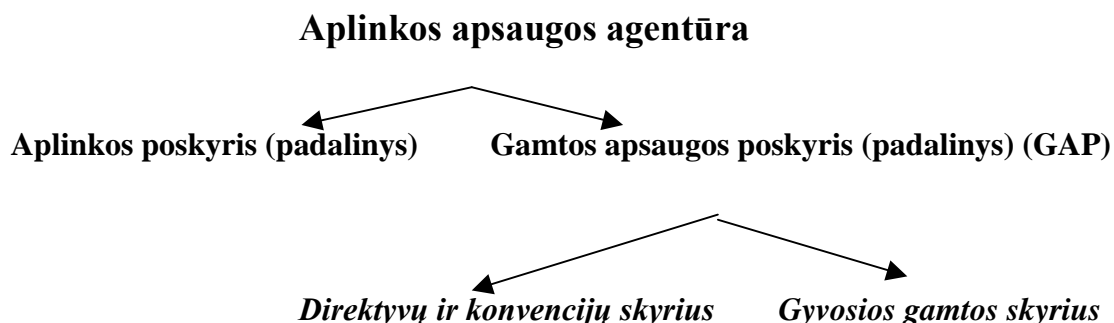
Genetiškai modifikuotų organizmų (3 etatai).

Taip pat kai kuriuos uždavinius gali spręsti AM sudėtyje esantis Miškų departamentas (23 etatai), o taip pat prie Aplinkos ministerijos įsteigta Saugomų teritorijų tarnyba (20 etatų).

"Natura 2000" steigimo bei tarptautinių konvencijų ir ES Direktyvų nuostatų įgyvendinimas gali būti pavestas Aplinkos apsaugos agentūrai (jei ji bus įsteigta).

Alternatyvūs siūlymai gamtosausuginės sistemos institucijų plėtrai.

Kaip alternatyvą dabar esančiai AM struktūrai, ES Direktyvų įgyvendinimui siūlome įsteigti Aplinkos apsaugos agentūrą:

Šie du Aplinkos apsaugos agentūros skyriai turėtų koordinuoti darbą vietose – saugomose teritorijose, teritoriniuose padaliniuose, taip pat vykdyti iš įvairių šaltinių finansuojamas teritorijų tvarkymo, rūšių apsaugos, kompensacinių priemonių diegimo ir kitas programas.

Gamtos apsaugos agentūra - esminis padalinys, turintis vykdyti Aplinkos ministerijoje suformuotą, su ES teise suderintą politiką. Kadangi šiai institucijai būtų keliami ir daug kitų, su ES direktyvomis nesusijusių uždavinių, turime pabrėžti, kad mūsų nagrinėjamas problemas pačioje agentūroje spręstų ne mažiau kaip 2-3 skyriai,

tvarkantys duomenų bazines, rengiantys metodinius reikalavimus, koordinuojantys jų vykdymą, rengiantys apibendrintas ataskaitas už reikalavimų įgyvendinimą. Be to, agentūra turėtų organizuoti kitų padalinių darbą šioje srityje. Todėl rengiant struktūrinius pakeitimus turėtų būti numatyta ir atsiskaitomybės lygmenys, koordinavimo principai.

Agentūroje ES Direktyvų reikalavimų pasėkoje kilusias problemas spręstų 10-12 žmonių; tame tarpe atitinkamą dėmesį skiriant inžineriniam-techniniam personalui.

Regionų aplinkos apsaugos departamentai – aktyviai dirbantys 8 teritoriniai Aplinkos ministerijos padaliniai, kurių veikloje ES Direktyvų reikalavimų įgyvendinimas, tuo labiau – jo koordinavimas vietose kol kas neatsispindi. Tai įmanoma tik atlikus būtinus etatinius papildymus, suformavus papildomus skyrius, parengus specialistus. Kadangi Natura 2000 tinklo steigimas ir priežiūra yra labai sudėtingas procesas (daug ką lemia ne tik specialistų pasirengimas, bet ir aktyvumas, fondų telkimo geba), priklausomai nuo regiono dydžio ir sudėtingumo (vertinant pagal Natura 2000 užimamą plotą), departamentuose specialistų skaičius gali svyruoti.

Mes siūlome tokį regionų departamentuose (RAAD) būtiną papildomų etatų skaičių:

1. Alytaus RAAD	–	3 etatai,
2. Marijampolės RAAD	–	2 etatai,
3. Kauno RAAD	–	4 etatai,
4. Klaipėdos RAAD	–	6 etatai,
5. Panevėžio RAAD	–	3 etatai,
6. Šiaulių RAAD	–	3 etatai,
7. Utenos RAAD	–	3 etatai,
8. Vilniaus RAAD	–	4 etatai.

Specialistų darbą regionų departamentuose turi kuruoti: administracinę dalį – vienas Valstybinės aplinkos apsaugos inspekcijos darbuotojas, metodinę dalį – du Gamtos apsaugos agentūros darbuotojai.

Saugomų teritorijų tarnyba. Kuriamas Aplinkos ministerijos padalinys, administruosiantis visų saugomų teritorijų steigimą, veiklos koordinavimą, darbo apimtį ir kokybę, bus atsakingas ir už Natura 2000 teritorijų steigimą, su šiuo procesu susijusias problemas. Pačioje tarnyboje turi būti atskiras skyrius (bent 3 etatiniai vienetai), kadangi veiklai teks skirti labai daug dėmesio. Pagrindžiamie šį teiginį:

Saugomų teritorijų administracijos, kurių steigėjas turėtų būti ši tarnyba, bus įpareigotos atlikti labai svarbų darbą. Ypač tai pasakytina apie teritorijų įvertinimą, sąlygų vietoje (ypač sprendžiant santykį su nuosavybe, apsaugos būtinumu ir kompensacijų poreikiu) ištyrimą. Kadangi kai kurios saugomos teritorijos, kaip nacionaliniai parkai (išskyrus Trakų istorinį-nacionalinį parką) turi nemažą specialistų potencialą, praplėtus administraciją šis darbas galėtų būti atliekamas pakankamai gerai. Keturiuose parkuose bei numatomame įsteigti Žuvinto biosferos rezervate turėtų dirbti po 2 specialistus, kituose trijuose – po 1. Regioniniai parkai kol kas nėra aiškiai suformavę savo įvaizdžio šioje srityje. Juose reikėtų ne daugiau kaip 10 specialistų (iš 28 parkų du yra pačiame Vilniaus mieste). Atsisakius šių specialistų, galėtų dirbti konsultacinis skyrius ar ūkiskaitinis vienetas.

Apibendrinant šiuos siūlymus, pateikiame būtinus administracinius kaštus (imant bazinį etatinį atlygį 2000 Lt per mėnesį arba 24 000 Lt per metus):

Institucija	Etatų poreikis	Biudžetas metams
Gamtos apsaugos agentūra	12	288 000
RAAD	28	672 000
Valst. apl. aps. Inspekcija	1	24 000
Saugomų teritorijų tarnyba	3	72 000
Nacionaliniai parkai	8	192 000
Valstybiniai rezervatai	5	120 000
Regioniniai parkai	10	240 000

Šiame variante metinis etatinio fondo lėšų poreikis: 1 708 000 Lt.

Nesteigiant etatų regioniniuose parkuose, ši suma bus: 1 468 000 Lt

VII. ŽEMIŲ SAVININKŲ, GAMTOSAUGOS SPECIALISTŲ, EKSPERTŲ, KITŲ VISUOMENĖS SLUOKSNIŲ NUOMONĖ

Anketinės apklausos duomenys. Norint sužinoti visuomenės nuomonę apie laukinių paukščių bei natūralių buveinių ir gyvūnijos išsaugojimo pasekmes, buvo išplatintos 395 anketos: “Paukščių prekybos reguliavimo ir jos apribojimo poveikis”, IV priedas, “Dėl laukinių žąsų daromos žalos” – V priedas, “Dėl vilkų ir bebrų populiacijų apsaugos” – VI priedas ir “Kompensacijų už laukinių gyvūnų daromą žalą poreikis” – VII priedas:

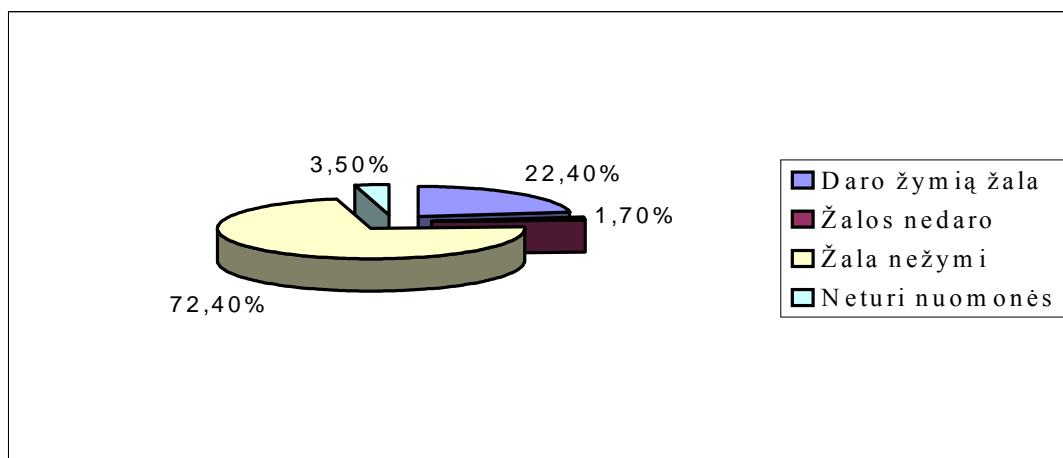
- gamtosaugos specialistams (Nacionalinių ir regioninių parkų tarnybose) 2001 m. birželio mėn. išplatintos 36 anketos, gauti 36 atsakymai;
- biologams (Vilniaus universiteto Gamtos mokslų fakultete 2001 m. birželio mėn. 112 anketų ir Žemės ūkio universiteto Miškų fakultete 2001 m. birželio mėn. 116 anketų), gauti 228 atsakymai;
- medžiotojams (Lietuvos Medžiotojų ir Žvejų draugijos Vilniaus skyriuje 2001 m. spalio mėn. 131 anketa), gauta apibendrinta nuomonė.

Atlikus anketinę apklausą, ar yra aktuali prekyba sumedžiotais paukščiais, padarėme vienareikšmišką išvadą, kad paliekant galimybę medžioklės subjektams patiems spręsti dėl teisėtai įsigytos medžioklės produkcijos disponavimo, prekyba medžiojamų paukščių rūšimis, bent jau vietos rinkoje, turi išlikti. Ilgainiui tai gali tapti lėšų šaltiniu, medžiotojams kompensuojant žąsų padarytą žalą pasėliams.

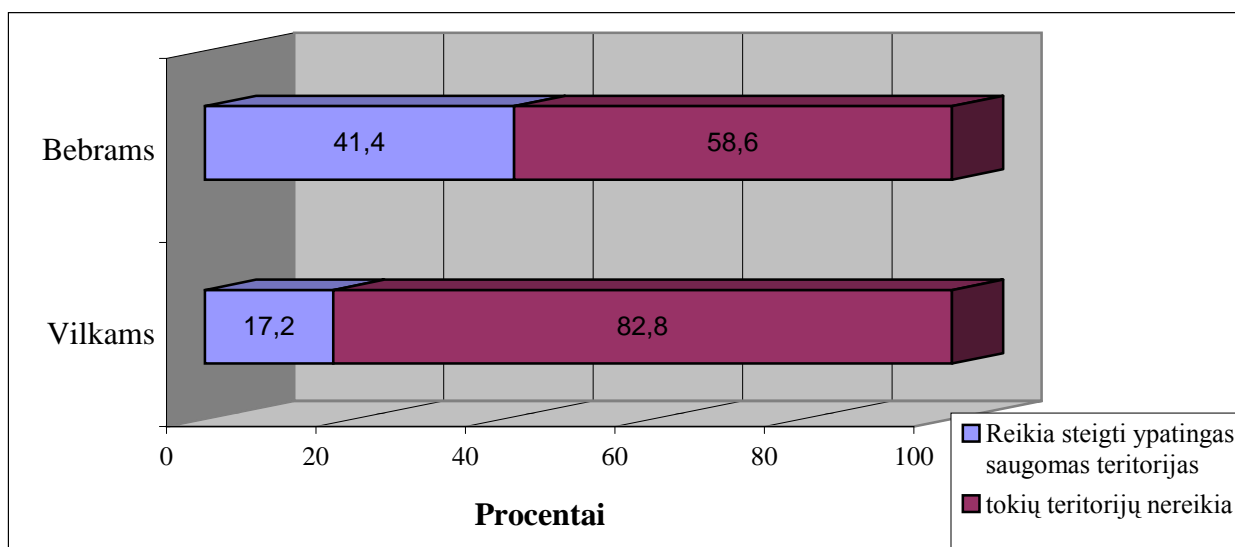
Į anketos klausimus apie laukinių žąsų daromą žalą vyrauja visuomenės nuomonė, kad žąsų daroma žala yra nežymi (72,4%) (1 paveikslas). Tik 22,4% apklaustųjų mano, kad žąsų daroma žala yra žymi. Todėl galime daryti išvadą, kad Lietuvoje vyrauja nuomonė, jog žąsų žala nėra reikšminga ir ši nuomonė sutampa su gamtosaugos specialistų nuomone, nes saugomų teritorijų darbuotojai (pvz., Žuvinto rezervatas) yra vieningos nuomonės, kad Lietuvos mastu žąsų daroma žala nežymi.

Apklaustų asmenų nuomonės apie tai, ar reikia steigti specialias saugomas teritorijas bebrams, 58,6 procento atsakė, kad tokių teritorijų steigti nereikia, 41,4 procento siūlo steigti tokias teritorijas, tačiau kitur jų medžioklės neriboti (2 paveikslas). Apie tai, ar reikia tokių teritorijų vilkams, nuomonės pasiskirstė taip: net 82,8 procento mano, kad naujų teritorijų vilkų apsaugai steigti nereikia, o pakanka

dabar esančių rezervatų ir draustinių. Iš to galima padaryti išvadą, kad visuomenės nuomone nei bebrams, nei vilkams naujų apsaugos formų ir būdų nereikia.

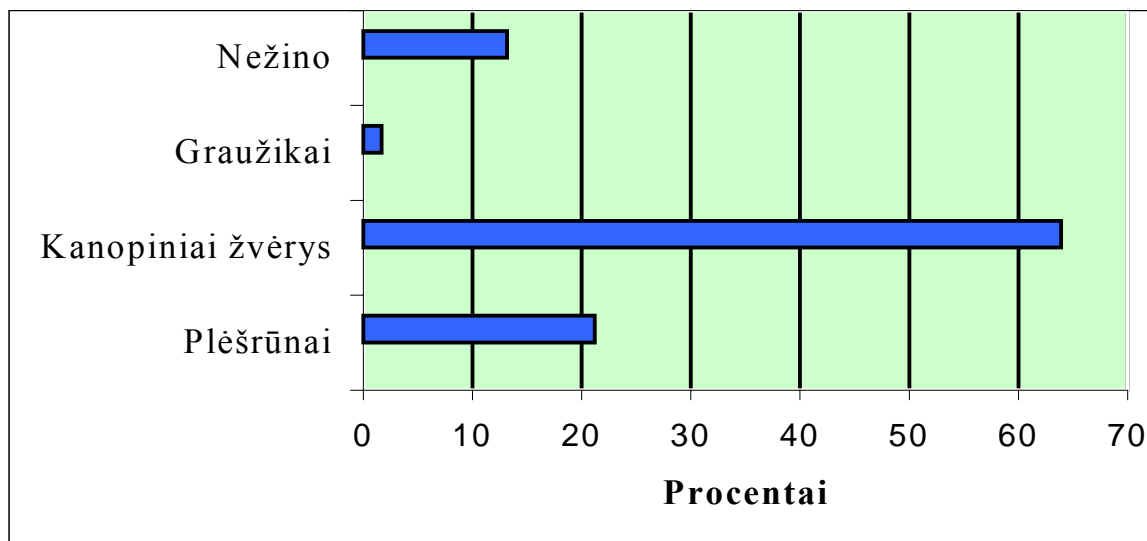
1 paveikslas. Nuomonių pasiskirstymas dėl laukinių žąsų daromos žalos

2 paveikslas. Nuomonės apie ypatingų saugomų teritorijų vilkams ir bebrams steigimą

Į anketos klausimus apie gyvūnų daromą žalą absoliuti dauguma (63,9%) respondentų – gamtosaugos specialistų bei Vilniaus ir Žemės ūkio universitetų studentų atsakė, jog didžiausią žalą daro kanopiniai žvėrys, visų pirma šernai, briedžiai ir elniai (3 paveikslas). 21,2 procento apklaustųjų mano, jog didžiausią žalą daro plėšrieji žinduoliai, jų tarpe lapės, platinančios pasiutligę. 1,7 proc. apklaustųjų

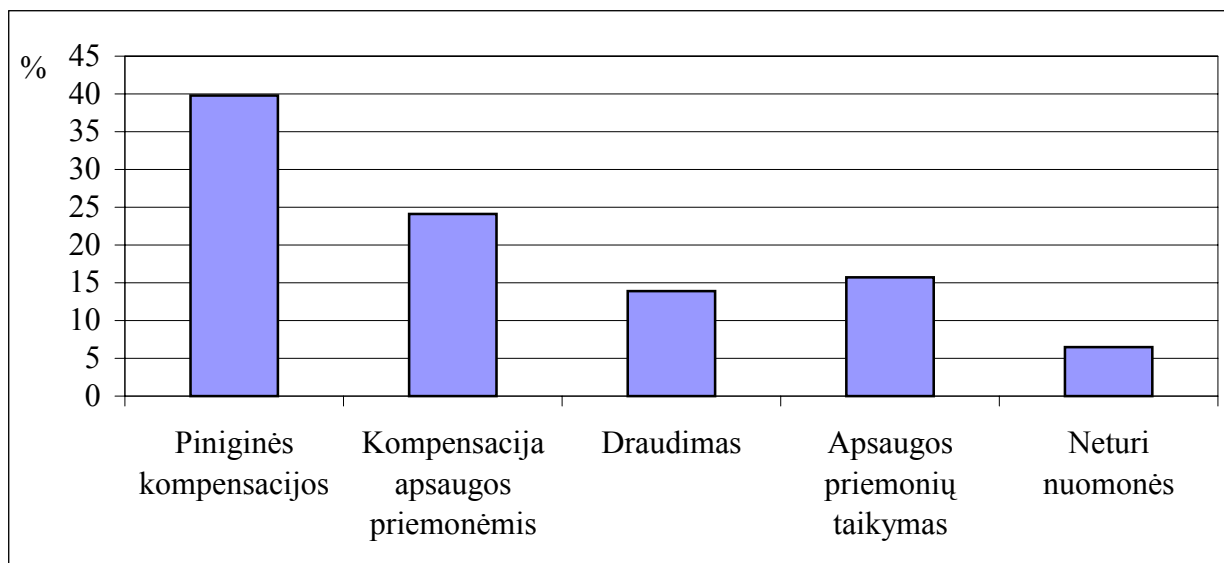
didžiausiais kenkėjais mano esant graužikus, jų tarpe – bebrus. 13,2 proc. apklaustųjų neturi nuomonės, kokie gyvūnai daro didžiausią žalą.

3 paveikslas. Nuomonių pasiskirstymas apie gyvūnų daromą žalą

Visuomenės nuomonės apie kompensacijas už gyvūnų daromą žalą pasiskirstė nevienodai: 39,8% apklaustųjų mano, kad būtina pinigine kompensacija, 24 procentai mano, kad žalą reikėtų kompensuoti specialiomis apsaugos priemonėmis – repelentais, elektriniais žvėris atbaidančiais prietaisais ir panašiai (4 paveikslas). Vadinasi, du trečdaliai visų apklaustų asmenų mano, kad kompensacija būtina. Kitokių žalos atlyginimo formų niekas nenurodė, tačiau beveik 14 procentų respondentų mano, kad turėtų būti patobulinta draudimo sistema, kuri atlygintų žvėrių daromą žalą. Taip pat dalis apklaustųjų mano, jog valstybės mastu turi būti pradėtos taikyti apsaugos priemonės, o jei jos nebūtų veiksmingos, tik tada žalą turėtų kompensuoti valstybė. Tik labai maža dalis apklaustųjų, 6,5%, neturi nuomonės šiuo klausimu.

4 pav. Visuomenės nuomonių pasiskirstymas apie kompensacijas už gyvūnų daromą žalą

Žemdirbių nuomonė. Žemės ūkio rūmų atstovų ir ūkininkų (virš 50 asmenų) nuomonę apibendrina Lietuvos Žemės ūkio universiteto dėstytojas Kęstutis Pėtelis. Žemdirbių nuomone, iš nagrinėjamų Paukščių ir Buveinių Direktyvų aktualus tik vilkų daromos žalos atlyginimo klausimas. Todėl būtina sukurti vilkų daromos žalos atlyginimo mechanizmą. Tačiau jų apsaugai steigti specialių teritorijų nereikia, nes pakanka jau esamų. Žasų daroma žala nežymi, ji aktuoli tik dviejų regionų žemdirbiams – pamaryje, Rusnės saloje ir pietinėje Lietuvos dalyje, aplink Žuvinto rezervatą. Žemdirbiams visiškai neaktuali prekyba laukiniais paukščiais, nes tokios prekybos šalyje nėra.

Apibendrinta Lietuvos medžiotojų ir žvejų draugijos Vilniaus skyriaus, atstovaujancio virš 4000 medžiotojų, nuomonė. Pasirašė Vilniaus skyriaus pirmininkas A. Vilkas.

Iš daugelio paukščių ir buveinių Direktyvose keliamų naujų reikalavimų Lietuvos medžiotojams, aktuoliausi yra dėl bebrų ir vilkų medžiojimo bei pavasariinių paukščių medžioklių draudimo. Kiti apribojimai, tikėtina, nesukels ypatingos nei medžiotojų, nei gyventojų reakcijos. Lietuvoje beveik neegzistuoja prekyba sumedžiotais paukščiais, todėl įvesti apribojimai gali būti ir iš viso niekieno

nepastebėti. Lygiai taip pat Lietuvoje nėra pavasarinių žasų medžioklių tradicijų, taigi ir šis draudimas medžiotojų tarpe nesukels jokios reakcijos. Šių paukščių daroma žala labai lokalizuota, ženkli tik pietinėje pajūrio regiono dalyje ir kai kuriose pietinės Lietuvos vietovėse.

Visiškai kitokios reakcijos tiek iš medžiotojų, tiek ir iš gyventojų reikia laukti pabandžius taikyti griežtesnius apribojimus arba net draudimus bebrų ir vilkų medžioklei. Bebrų populiacijos būklė šiuo metu Lietuvoje yra tokia, kad dėl jų veiklos nuolat kylantys konfliktai su dirbamų žemių, miško, melioracijos įrenginių savininkais, vertingų kraštovaizdžių sergėtojais, neleidžia net įsivaizduoti jokių rimtesnių apribojimų medžioklei, išskyrus nustatytą medžiojimo sezoną ir bebraviečių skirstymą pagal jų reikšmę į saugotinas ir naudotinas. Nereikia pamiršti, kad bebrų medžioklė nėra labai populiari tarp Lietuvos medžiotojų, todėl ne vienoje situacijoje gali kilti problema ne drausti medžioti bebrus, o skatinti medžiotojus tai daryti, ypač dėl Direktyvose keliamų reikalavimų spąstams, kurių įsigyti mūsų medžiotojai nepajėgūs finansiškai.

Šiek tiek kitokia yra vilkų situacija. Dalis medžiotojų jau pradeda suvokti, kad vilkų Lietuvoje tikrai nebėra tiek daug, kad juos būtų galima beatodairiškai medžioti. Tačiau įvestos griežtos vilkų apsaugos priemonės, be abejonės, iššauktų audringą kaimo gyventojų reakciją, ypač tų vietovių, kur vilkai tebėra palyginus gausūs. Ypač svarbu įvertinti tai, kad vilkų daroma žala dažniausiai užkliudo patį skurdžiausią žemdirbių sluoksnį. Būtina suvokti ir tai, kad pradėjus taikyti griežtas vilkų apsaugos priemones, galima laukti jų pagausėjimo, o tai tik dar labiau paaštrins problemą.

Ir vilkų, ir bebrų, ir laukinių žasų medžioklių apribojimo atveju būtina ruošti žalos atlyginimo problemoms, nes tokioje situacijoje nebebus galima reikalauti nuostolių kompensavimo iš medžiotojų. Daugelio medžiotojų įsitikinimu, ir būsimas, susijusias su Europos Sąjungos Direktyvų įgyvendinimu, ir esamas medžiojamųjų gyvūnų daromos žalos atlyginimo problemas galima išspręsti tik įkūrus specialų fondą, į kurį būtų kaupiamos medžiotojų mokami įvairūs mokesčiai valstybei ir kitos panašios lėšos.

Nėra abejonės, kad didžiausio Lietuvos medžiotojų pasipriešinimo sulauks labai populiarių pavasarinių paukščių medžioklių apribojimai. Vilniaus skyriaus medžiotojai mano, kad šios medžioklės yra kultūrinio mūsų krašto paveldo dalis.

Aplinkos ministerijos Gamtos apsaugos departamento nuomonė. Pasirašė

Departamento direktorius L. Budrys.

Eurointegracijos procese tarp kitų problemų, Aplinkos ministerija sprendžia ir dviejų ES Direktyvų – 79/409/EEC dėl laukinių paukščių išsaugojimo bei 92/43/EEC dėl natūralių buveinių ir gyvūnijos bei augalijos išsaugojimo – nuostatų perkėlimą į šalies teisę bei visas galimas to pasekmes.

Kadangi pirmasis teisinių nuostatų perkėlimo etapas į svarbiausius įstatymus (Saugomų teritorijų, Laukinės gyvūnijos, Saugomų rūšių ir bendrijų) jau atliktas, ministerija turi spręsti poįstatyminių aktų, taip pat ir valdymo, žemėnaudos, kompensacijų bei kitų problemų sprendimo būdus.

Jūsų vykdomame projekte, mūsų nuomone, ypač reikėtų atkreipti dėmesį ir įvairių visuomenės sluoksnių požiūrį į svarbius Direktyvose keliamus klausimus: rūšių, teritorijų (ypač įeisiančių į NATURA 2000 tinklą) apsaugą, apsaugai būtinas kompensacines priemones ir kompensacijas tiesiogine prasme, taip pat siūlymus socialinėms problemoms, kylančioms dėl gamtonaudos apribojimo, spręsti. Institucinė plėtra jau buvo aptarta kitų projektų rengėjų, tačiau jūsų atveju, svarbu numatyti veiklą be institucijų plėtros aptarimo.

Rengiant daugelį naujų dokumentų (jau minėtus įstatymus bei poįstatyminius teisės aktus), kyla klausimų dėl kompensacijų, žalos įvertinimo ir fondų, kurie gali būti naudojami nuostoliams kompensuoti. Todėl svarbu pagrįsti preliminarius finansinius poreikius. Taip pat reikalinga projekto rengėjų pagrįsta nuomonė dėl slankų pavasarinės medžioklės, vilkų ir bebrų populiacijos valdymo, dėl paukščių, siūlomų įrašyti į Direktyvos I Priedą, apsaugos.

Miškų savininkų asociacijos nuomonė. Pasirašė Algis Gaižutis, asociacijos pirmininko pavaduotojas.

Asociacijos nuomone, ES laukinių paukščių išsaugojimo ir natūralių buveinių bei augalijos ir gyvūnijos išsaugojimo Direktyvų įgyvendinimas neprieštarauja svarbiausiems Miškų savininkų tikslams – brandžių medynų ugdymui ir racionaliam eksploatavimui. Todėl Miškų savininkai pritaria tiek Direktyvų įgyvendinimo strategijai, tiek kompensavimo už patiriamą žalą tvarkos projektui. Vienintelė opi problema, kuri iškyla miškų savininkams – bebrų skaičiaus reguliavimo klausimas. Jis ypač svarbus pastaraisiais metais, nes jų niekas nebemedžioja ir jie labai sparčiai plinta, gadindami melioracijos įrengimus, užtvendami nemažus pievų ir miškų

plotus. Todėl būtina kuo skubiau rasti šios problemos sprendimo būdus ir prašyti Europos Sąjungos išimties, kad būtų galima toliau reguliuoti bebrų gausumą, o prireikus kompensuoti patiriamus nuostolius, tam formuojant specialų fondą.

Žuvininkų rūmų atstovų nuomonė. Pasirašė Žuvininkų rūmų atstovas A.

Domarkas.

Žuvininkų nuomone pagrindinė šių ES Direktyvų įgyvendinimo pasekmė – žvejybos apribojimas Baltijos priekrantėje 3-4 mėnesius. Gagų ir kitų žiemojančios paukščių pagrindinės telkimosi vietos yra produktyviose Baltijos priekrantės zonose, šiose vietose vyksta intensyvi žūklė. Į žvejų tinklus patenka nežymūs paukščių kiekiai, tuo labiau sibirinių gagų, dėl kurių ir reikalaujama apriboti žvejybą. Tiksliai šiems paukščiams daroma žala nėra nustatyta, nes nėra atlikti specialūs tyrimai. Todėl mes manome, kad **tokie žvejybos apribojimai iki 2004 metų iš viso nereikalingi**. Ši ES siūloma priemonė Baltijos priekrantėje žvejojantiems žvejams bei perdirbimo sferoje dirbantiems ir tiesiogines pajamas iš to gaunantiems visuomenės sluoksniams priklauso apie 2000 žmonių, todėl turi būti numatomos prarastų pajamų, gaunamų iš žvejybos, kompensavimo galimybės. Taip pat turi būti įdiegtos naujos žvejybos priemonės, kuriomis būtų daroma kuo mažesnė žala nardančioms antims ir kitiems paukščiams. Tačiau tokios žvejybos priemonės iki šiol Lietuvoje nenaudojamos, o jų įsigijimui nėra numatyta skirti jokių lėšų. Nei žvejų asociacijos, nei žvejojančios organizacijos tokių lėšų neturi. Todėl turėtų būti numatytas pereinamasis laikotarpis, per kurį būtų sukurtas visas žiemojančių paukščių apsaugos mechanizmas, kartu numatant ir kompensacijų žvejams dėl prarasto pelno būdus ir lėšų kieki.

Apibendrinimas. Atlikus įvairių visuomenės sluoksnių – gamtosaugos specialistų, suinteresuotų asmenų (žemių savininkų, miškų asociacijos, medžiotojų) apklausą, galima padaryti išvadą, kad visuomenė nusiteikusi palankiai įgyvendinant laukinių paukščių bei natūralių buveinių ir gyvūnijos išsaugojimo Direktyvas. Vyrauja nuomonė, kad netikslinga uždrausti prekybą laukiniais paukščiais. Žąsų daroma žala bendrai visoje Lietuvos teritorijoje yra nežymi, tik atskiruose regionuose žąsys daro nežymią žalą. Būtina sukurti kompensacijų dėl žalos, kurią daro bebrai ir vilkai, atlyginimo mechanizmą. Jo pagrindas galėtų būti ne tik piniginė kompensacija, bet ir kitos racionalios priemonės, kaip atlyginimas specialiosiomis apsaugos priemonėmis. Didžioji dalis visuomenės palankiai vertina dabar galiojančią medžioklės tvarką ir siūlo vilkų apsaugai pagerinti įvesti licencijinę jų medžioklę.

VIII. APIBENDRINIMAS IR REKOMENDACIJOS

Rengiant derybinės pozicijos medžiagą bei vykdant kitus Direktyvų įgyvendinimo ankstesnius projektus buvo identifikuojamos tik tiesioginės nuostatos ir jų diegimas, o daugelis socialinių problemų, ūkininkavimo principų keitimo, kompensacinių priemonių ir kaštų pagrindimas, jų įgyvendinimas iki šiol nenagrinėti. Be šių veiksnių sunku įsivaizduoti deramą ES Direktyvų reikalavimų įgyvendinimo būdų bei sąlygų tam identifikavimą, taip pat patį šių Direktyvų reikalavimų veikimą.

Šiame darbe nustatytos galimos ES Direktyvų poveikio reguliavimo alternatyvos, identifikuotas institucinės plėtros ES Direktyvų įgyvendinimui poreikis, aptarta teisės aktų įgyvendinimo ekonominė ir socialinė nauda, įvertintos išlaidos kompensacijoms, identifikuotas išimčių poreikis ir galimos pasekmės bei atlikta anketinė apklausa, siekiant išsiaiškinti įvairių visuomenės sluoksnių požiūrį į ES Direktyvų reikalavimų įgyvendinimų pasekmes.

Šių Direktyvų įgyvendinimo pasekmių įvertinimui svarbiausi uždaviniai yra:

1. Analizuojamų Europos Sąjungos teisės aktų tikslas ir laukiamas rezultatas.

Europos Sąjungos Buveinių ir paukščių apsaugos Direktyvos yra svarbiausieji gyvosios gamtos apsaugą reguliuojantys teisės aktai. Pagal ACQUIS įgyvendinimo programą šių Direktyvų nuostatos perkeliamos į Lietuvos respublikos teisę. Šiuo metu Lietuvos Respublikos Seime priimti:

- Saugomų teritorijų;
- Laukinės gyvūnijos įstatymų pakeitimai;

Taip pat pateikti svarstymui Saugomų rūšių įstatymų pakeitimo projektai bei šių visų išvardintų įstatymų poįstatyminių teisės aktų projektai.

Nagrinėjamų Europos Sąjungos Direktyvų nuostatų diegimas reikštų suderintus aplinkosaugos, ūkio ir socialinio vystymo veiksmus.

2. Galimos reguliavimo alternatyvos.

Lietuvos Respublikos praktikoje taikytas teisinis nuostatas bei požiūrį į daugelį gyvenimo aspektų pakeitus pagal Europos Sąjungos Direktyvų nuostatų reikalavimus galimas gamtos objektų ir komponentų (kompleksų) saugojimas suderintomis bei minimaliai nepatogiomis priemonėmis. Visuomenei ir valstybei tai

pasireikštų naujų technologijų diegimu, veiklos pobūdžių kaita, finansinių fondų perskirstymu.

3. Analizuojamų teisės aktų įgyvendinimo pasekmės.

Nagrinėjant Europos Sąjungos teisės aktus, Lietuvos teisėje adaptuotų šių nuostatų įgyvendinimą, galima išskirti tokius su konkrečia nauda susietus aspektus:

- gamtinių objektų bei kompleksų išsaugojimas;
- ūkio sistemos tobulinimas, atsižvelgiant į Direktyvų reikalavimus;
- naujų technologijų diegimo skatinimas bei rėmimas;
- visuomenės užimtumo didinimas ir naujų darbo vietų kūrimas;
- kompensavimo sistemų už žalos (nuostolių) atlyginimą fondų kūrimas.

4. Įgyvendinimo kaštai.

Sibirinės gagos apsaugai apribojus žvejybą teisioginių nuostolių turėtų Baltijos priekrantėje žvejojančios 86 įmonės. Finansinius nuostolius įvertinti šiuo metu galima tik preliminariai, tai sudarytų tiek tiesioginių nuostolių dėl nesugaunamos žuvies kompensavimas, tiek nuostoliai diegiant naujas technologijas, ypač – tinklus, galinčius apsaugoti paukščius nuo patekimo į juos.

Juodkrūčio bėgiko apsaugai reikiamos kompensacijos turėtų sudaryti po 100-200 litų už 1 ha naudmenų per metus, iš viso 1500-4000 litų.

Varninių, ypač kovų žalai įvertinti turi būti parengta speciali metodika bei sukauptas fondas išmokėjimams. Jis kasmet turėtų būti ne mažesnis kaip 40-50 tūkst. litų.

2000 metais pajamos už prekybą sumedžiotais paukščiais būtų sudarę: už žąsis – 2270 EUR, už antis – 36412 EUR, už laukius – 252 EUR ir už slankas – 28040 EUR, iš viso – 66974 EUR. Uždraudus prekybą šiais paukščiais reikėtų tokių kompensacijų medžioklės plotų naudotojams.

Kompensacijos už vilkų daromą žalą sudarytų apie 0,2 mln. litų. Už bebrų daromą žalą kompensacijų skaičiavimo metodikos nėra, ją būtina sukurti. Kasmet gali būti sumedžiojama po 12 tūkst. bebrų, uždraudus medžioklę, bebrų daroma žala padidėtų 2-3 kartus.

Pagal LR Vyriausybės nutarimo “Dėl kompensavimo už ūkinės veiklos apribojimus saugomose teritorijose tvarkos patvirtinimo” projektą, naujai steigiamų saugojamų teritorijų privatiems savininkams numatoma kompensuoti iki 50 % jų žemės vertės, apskaičiuotos pagal Žemės vertinimo metodiką.

Šiuo metu numatytos 386 teritorijos, kurios potencialiai gali tapti saugomomis ir priklausyti Natura 2000 tinklui. Kadangi tik nedidelė jų dalis bus steigiama Valstybės rezervo žemėse, apie 80-85 procentus visų kitų teritorijų steigimas bus įmanomas derinant su žemių savininkais. Todėl mūsų darbe pristatomos nuostatos gali tapti dar griežtesnės, nes remiantis jau esama Lietuvoje žemių išpirkimo bei kompensavimo praktika, šis procesas yra ilgalaikis ir reikalaujantis didelių finansinių investicijų.

Institucijų plėtrai kaip alternatyviam Aplinkos ministerijos struktūros modeliui įgyvendinti kasmet turėtų būti skiriama 1 708 000 litų, o jeigu nesteigiant etatų regioniniuose parkuose – 1 468 000 litų.

Iš viso Direktyvų įgyvendinimui ir institucijų plėtrai nuo 2004 iki 2009 metų reikėtų 20 909 000-28 864 000 litų.

5. Žemių savininkų, gamtosaugos specialistų, ekspertų ir kitų visuomenės sluoksnių nuomonė.

Pirmame darbų etape projekto vykdytojai suformulavo ir išplatino 4 anketas, skirtas Europos Sąjungos integracijos procese kylančioms problemoms, klausimams ir galimų pasekmių tyrimams nustatyti. Iš gautų 264 anketų, kurias užpildė nacionalinių parkų darbuotojai, Žemės ūkio universiteto bei Vilniaus universiteto Gamtos mokslų fakulteto darbuotojai ir studentai. Taip pat gautos apibendrintos Miškų savininkų, žemdirbių, Medžiotojų ir Žvejų draugijos Vilniaus skyriaus medžiotojų nuomonės. Iš šių visuomenės grupių nuomonių galima daryti išvadas, kad visuomenė:

1. Optimistiškai nusiteikusi ir pati nori spręsti daugelį su ES Direktyvų įgyvendinimu susijusių problemų;
2. Pritaria daugeliui šiaip jau nepopuliarių sprendimų, pavyzdžiui, medžioklei;
3. Pritartę suvaržymams, kurie būtų skirti gamtinių objektų apsaugai;
4. Siūlo racionalius savo sprendimų variantus, pavyzdžiui, licencijinę vilkų medžioklę, kompensavimo už žvėrių daromą žalą alternatyvius variantus.

Šiuo metu Lietuvoje pradėti intensyvūs vilkų populiacijos tyrimai, siekiant nustatyti populiacijos dydį, dinamiką, jos ryšį su gretimų valstybių populiacijomis, poveikį laukinei faunai ir naminiams gyvūnams. Aplinkos ministerija turi būti suinteresuota savo sprendimus dėl vilkų populiacijos apsaugos bei reguliavimo pagrįsti kuo išsamesniais tyrimais, tačiau jau dabar būtina gerinti vilkų apsaugą, medžioklę draudžiant iki 5-6 mėnesių. Turi būti pradėti kaupti vilkų padarytos žalos atlyginimo fondai, o kad juose sukauptos lėšos būtų naudojamos pateisinamai, būtina atitinkama norminė teisinė bazė.

Igyvendinant Europos Sąjungos Direktyvas – 79/409/EEC “dėl laukinių paukščių išsaugojimo” bei 92/43/EEC “dėl natūralių buveinių ir gyvūnijos bei augalijos išsaugojimo” Lietuvoje **rekomenduojame**:

1. ES komisijos rekomendacijose nurodyta, kad sprendimai dėl išlygų Lietuvos Respublikos derybinėje pozicijoje įgaus privalomąją nuostatą tik pasiruošimo stojimui metu ir po atitinkamų tyrimų. Todėl rekomenduojame mūsų pateiktus siūlymus ir išvadas tiesiogiai panaudoti šių derybinių klausimų sprendimui, ypač dėl baltojo gandro, bebro ir kitų rūšių populiacijų valdymo. Tam siūlome:

– vilkų populiacijos gyvybingumui užtikrinti rekomenduojame atlikti specialius mokslinius tyrimus. Populiacijos gausumą būtina reguliuoti, tačiau reikia užtikrinti, kad vilkų skaičius išliktų ne mažesnis nei 150-250 individų.

– bebrų populiacija turi būti intensyviai naudojama, pastoviai vykdant pačios populiacijos ir jos naudojimo monitoringą (stebėseną) atskiruose Lietuvos regionuose. Tam reikia parengti stebėsenos programą, kurios vykdymą turi kontroliuoti Aplinkos ministerija.

– baltojo gandro apsaugai užtikrinti turi būti priimti teisės aktai, įteisinantys lizdo apsaugos zoną. Populiacijos dinamiką būtina stebėti pagal naujai sukurtos baltųjų gandrų monitoringo programos duomenų bazės rodiklius.

2. Būtina pertvarkyti dabar galiojančią teisinę bazę: parengti ir papildyti įstatymus, poįstatyminius bei kitus teisinius dokumentus, reglamentuojančius medžioklę, gyvūnų naudojimą, buveinių apsaugą bei kontrolę:

- Medžioklės įstatymą;
- Medžioklės taisykles;
- Gyvūnų prekybos tvarką;
- Gyvūnų buveinių apsaugos reglamentą;
- NATURA 2000 teritorijų reglamentą;
- Gyvūnų padarytos žalos kompensavimo metodiką.

Teisinės bazės tobulinimui būtina iš anksto numatyti lėšas – po 100-150 tūkst. litų kasmet.

3. Direktyvų įgyvendinimą perduoti naujai įsteigtoms Gamtos apsaugos agentūrai bei Saugomų teritorijų tarnybai.

4. Dėl žemės išpirkimo ir kompensacijų mechanizmo dabar vadovaujamosi LR Žemės įstatymu, priimtu 1994 m. balandžio 26 dieną ir 1999 m. vasario 24 d. LR Vyriausybės nutarimu Nr. 205 “Valstybės išperkamos žemės, miško ir vandens telkinių vertės bei lygiavertiškumo metodika”. Būtina šiame įstatyme ir nutarime padaryti pataisas ir nustatyti žemės sklypų išpirkimo galimybes ir sąlygas būsimose Natūra 2000 teritorijose bei saugomose buveinėse.

5. Direktyvų įgyvendinimui siūlome pasinaudoti SAPARD, ISPA finansiniais fondais, skirtais žemės ūkio tobulinimo problemoms spręsti. Reikia sukurti Medžioklės fondą, iš kurio būtų atlyginama vilkų ir bebrų daroma žala. Žvejų patirtus nuostolius dėl apribojimų, susijusių su sibirinės gagos apsauga, kompensuoti galima pasinaudoti Gamtos rėmimo programa fondu. Tačiau dabar esantis įstatymas to nenumato, todėl būtina jį keisti, įteisinant lėšų skyrimo Paukščių ir Buveinių Direktyvų reikalavimų įgyvendinimui galimybes.

SANTRAUKA

Europos Sąjungos dviejų Direktyvų – 79/409/EEC dėl laukinių paukščių išsaugojimo bei 92/43/EEC dėl natūralių buveinių ir gyvūnijos bei augalijos išsaugojimo – įgyvendinimo pasekmių įvertinimo poveikio tyrimai buvo paremti:

- šių Direktyvų reikalavimų perkėlimo į Lietuvos Respublikos teisę poreikiu;
- institucijų, skirtų Direktyvų reikalavimams įgyvendinti, plėtra;
- būtinomis priemonėmis rūšims bei buveinėms išsaugoti;
- perspektyvomis pritaikyti išlygų siūlomas galimybes socialinei bei ekonominei naudai pasiekti;
- investicijų, kompensacijų, išlaidų įvertinimu.

Be atliktų autentiškų tyrimų ir nagrinėjimų buvo naudojamos įvairių institucijų anksčiau atliktais tyrimais bei apibendrinta medžiaga. Atliktas gamtosaugos specialistų, ekspertų, kitų visuomenės sluoksnių (ypač tiesioginių žemės plotų bei gyvūnijos naudotojų) nuomonių įvertinimas.

Atskirai aptariant tyrimų metu įvertintas Direktyvų įgyvendinimo pasekmes, būtina pažymėti šiuos svarbiausius jų aspektus:

1. Tyrimo metu išryškėjo Paukščių ir Buveinių Direktyvų reikalavimų perkėlimo į Lietuvos teisę apimtis, teoriniai ir praktiniai sprendimo būdai. Kadangi be žemiau pateikiamų tyrimų rezultatų teisiniai dokumentų adaptavimai negali būti aiškiai suprasti, todėl buvo kreipiamas dėmesys į galimo teisinių aktų taikymo praktikoje perspektyvas.

Projekto rengėjai siūlo:

- 1) rengiamų dokumentų projektus derinti su visomis suinteresuotomis grupėmis, neskubinti jų rengimo;
- 2) nesitenkinti formaliu reikalavimų perkėlimu į teisės aktus, o įvertinti visuomenės požiūrį ir ypač į nacionalinius ypatumus;
- 3) prognozuoti galimas neigiamas dokumentų sukeltas pasekmes, kurios nepateisintų keliamų tikslų;
- 4) dokumentuose nustatyti valstybės tikslus, kurie būtų prioritetiniai, ir ginčiuose būtų nediskutuojami. Tokiais tikslais turėtų būti Ypatingai saugomų rūšių buveinės ir kiti objektai, kurių vien dėl šios priežasties nebūtų galima privatizuoti, o

privatizavus privaloma tvarka jie būtų apsaugomi, žemę išimant įkeitimo natūra (žeme) forma, kaip tai daroma Vokietijoje ir kitose valstybėse.

2. Institucinės plėtros būtinybė turi būti nagrinėjama ne pusiniu variantu (kaip siūloma PHARE atlikto projekto ataskaitoje), bet iš esmės, klausimą nagrinėjant kompleksiskai. Tyrimo autorių nuomone, Aplinkos apsaugos agentūroje turi būti gamtos apsaugos poskyris, kurio Direktyvų ir konvencijų bei Gyvosios gamtos skyriai įgyvendintų Direktyvų nuostatas. Optimalus variantas – atskira Gamtos apsaugos agentūra (kaip yra daugelyje ES valstybių), kuri savo ruožtu atliktų minėtus uždavinius.

3. Gamtosaugos valdymo struktūros adaptavimas prie sąlygų. Jeigu šį laikotarpį vertinsime kaip pereinamąjį, turime nustatyti ne tik gamtosaugos valdymo ir kitų funkcinių struktūrų sistemą, bet ir jos evoliucionavimą. Siūlome institucinius pakitimus vykdyti plastiškai, taikantis prie kintančių sąlygų, nustatant kiekvienos grandies veikimą ir gyvavimo trukmę, perimamumo seką. Ypač tai būtina sistemoms, vykdančioms monitoringą, būklės tyrimus bei tvarkančioms duomenų bazes, nes patirtis rodo, kad perimamumo visada stokoja.

4. Pagrindinis tikslas, šiame tyrime buvęs atskaitos tašku, yra rūšių ir buveinių apsaugos užtikrinimas. Kadangi išlygų įteisinimas yra derybinio etapo prerogatyva, svarbiausiu tikslu tenka identifikuoti šių išlygų įteisinimą visuomenei priimtinais sąlygomis ir nepažeidžiant Direktyvų reikalavimų bei rūšių ir buveinių būklės. Todėl tyrimo metu didelis dėmesys skirtas valdymo struktūrų bei galimybių atlikti funkcinius pakeitimus adaptavimui prie vietos sąlygų.

5. Funkciniai pakeitimai saugomose bei vertingose teritorijose. Didele dalimi mūsų aptariamų Direktyvų reikalavimų įgyvendinimas bei jo pasekmės priklauso ne tik nuo požiūrio ar teisinės bazės, bet ir nuo naujos sampratos gamtonaudoje suformavimo.

Svarbiais veiksniais laikytume:

- 1) ekologinių ūkių skatinimą;
- 2) agroturizmą bei gamtinį turizmą. Ši veiklos sritis, kurios perspektyvomis netenka abejoti, sunkiai diegiama dėl daugelio priežasčių, viena kurių gali būti elementarios

informacijos trūkumas. Tas ypatingai taikytina specifiniam gamtiniam turizmui, kuriam turi būti ruošiamasi tikslingai;

3) dotacijos ekologiniams produktams;

4) miškų veisimas nederlingose ir žemės ūkiui neperspektyviose žemėse. Kadangi miško įveisimas yra sunkiai įmanomas be įvairių fondų paramos, būtina remtis iki šiol sukaupta miškų apželdinimo projektine medžiaga. Jau tris metus veikiantis Lietuvos-Danijos finansuojamas projektas “Apleistos žemės ūkio paskirties žemės apželdinimas mišku” inicijavo miškų ploto padidinimą 4 šalies rajonuose;

5) tvenkininės žuvininkystės ūkių rėmimo programa. Kadangi tvenkininė žuvininkystė yra mažai rentabili, kyla grėsmė daugeliui ūkių užsidaryti. Per keletą metų tvenkinių sistemos, šiandien vertintinos kaip išskirtinės paukščių susikaupimo vietos, paprasčiausiai sunyktų;

6) svarbus tikslas, kurį reikia parengti sukuriant Buveinėms svarbių teritorijų bei Paukščiams svarbių teritorijų sistemą bei įvertinant esamas saugomas teritorijas, yra kiekvienos tokios potencialios teritorijos mokslinis ištyrimas. Visos šios teritorijos – kandidatės į Natura 2000 tinklą.

6. Bioekologinės, socialinės bei ekonominės pasekmės yra svarbus aspektas, galintis lemti ne tik visuomenės požiūrį, pritarimą reformoms, bet ir pačių reformų sėkmę. Todėl didelis dėmesys skirtas kompensacijų principo ir mechanizmų aptarimui, žemėnaudos keitimo galimybėms. Be ekologinių ūkių skatinimo, agroturizmo ir ūkio (turima omenyje kaimo infrastruktūra) efektyvumo bei rentabilumo išaiškinimo bet kokios reformos vargu ar gali pasiteisinti. Ypač tai pasakytina apie būtinybę derinti žemėnaudos plotus su gamtosaugine paskirtimi bei reikalavimais, numatytais Direktyvose bei jų Prieduose.

Tipiniu pavyzdžiu gali tapti kai kurių rūšių, pvz. slankų, bebrų, vilkų, vandens paukščių medžioklių reguliavimas. Neatsižvelgiant į medžioklės apimtį būtina išspręsti šiuos principinius aspektus:

– kaip medžioklės plotų naudotojams ir nuomininkams kompensuoti 2 mėnesiais sutrumpintą medžioklės sezoną;

– kaip nustatyti populiacijos reprodukcijos galimybes;

– kaip nustatyti kitus medžioklės terminus, pvz., nuo birželio 1 d., kada slankos dar skraido tuoktuvinių skrydžių, o dauginimosi periodas pasibaigęs.

Lietuvai gavus išimtį iš Direktyvų II ir IV priedų vilkui, visų pirma ekonominė nauda būtų iš komercinių medžioklių užsieniečiams organizavimo. Iš viso kasmet gali būti sumedžiojama po 80-100 vilkų, o komercinėse medžioklėse užsieniečiams – po 10-15 vilkų, todėl bendrai kasmet ekonominė nauda gali siekti 20-30 tūkst. litų.

Siekiant apsaugoti sibirinių gagų žiemojimo populiaciją, būtina:

- a) sukurti arba įgyvendinti naujos kartos tinklų technologijas,
- b) numatyti galimybę pirkti tokius tinklus ar kompensuoti jų įsigijimą,
- c) kompensuoti potencialiai nesužvejotos žuvies kiekį ar remti žvejų darbą kitomis priemonėmis.

Didžiausia ir kol kas praktiškai neišspręsta problema – bebrų bei dėl jų veiklos atsirandanti žala, nes:

- nėra teisinės bazės, reglamentuojančios kompensavimo tvarką ir konkrečiai nustatančios, ar žala atlyginama už 1 metus ar už visą plotų nuomos laikotarpį;
- finansine išraiška žala įvertinama didelėmis sumomis ir medžiotojų klubai tokių finansų neturi;
- ratifikuodama Berno konvenciją, Lietuvos Respublika įteisino išimtį, pagal kurią seno modelio (už kojų sulaikantys) spąstai leidžiami naudoti tik iki 2003 metų. Kadangi šis terminas artėja, naujo modelio spąstai turi būti pradėti naudoti jau dabar. Vieni spąstai bebrams kainuoja iki 100-120 EUR, todėl Lietuvos medžiotojai negali įsigyti reikalingo jų kiekio, kuris būtinas efektyviam bebrų gausumo reguliavimui.

Kol kas bebrų populiacija šalyje auga. Aplinkos ministerijos duomenimis, 1996 metais buvo 21.200 vnt. (sumedžiota 8283), 1998 m. – 29.432 (1011), 2000 m. – 35.920 (2658) bebrų (Biologinės įvairovės duomenų bazė, 2001).

Išlaidų teritorijų steigimo kompensacijoms įvertinimas. Apskaičiuojant išlaidas steigimo kompensacijoms naudojami šie baziniai duomenys, kurie sąlyginai suskirstyti į tokias grupes:

- duomenys apie Natura 2000 vietovių plotus, kategorijas, „persidengimą“ su esamomis saugomomis teritorijomis;
- žemėnaudos duomenys;
- žemėvaldos duomenys;
- žemės naudmenų kainos (pagal Žemės vertinimo metodiką).

Sudarant steigimo kompensacijų skaičiavimo modelį yra priimamos papildomos prielaidos, kurios, kartu su bazinių duomenų aprašymais, pateikiamos žemiau esančiuose skyriuose.

Steigimo kompensacijų apskaičiavimui naudojami baziniai duomenys:

1) Natura 2000 teritorijų plotas:

Viso	614 685 ha
Iš jų:	
Paukščių apsaugai svarbios teritorijos	– 276 124 ha arba 44.92%
Buveinių apsaugai svarbios teritorijos	– 207 988 ha arba 33.84%
Mišrios*	– 130 575 ha arba 21.24%

Natura 2000 teritorijos, esančios Baltijos jūroje, papildomai sudaro 200795 ha, nepareikalaus steigimo kompensacijų mokėjimo, todėl nėra įtraukiamos į tolimesnius skaičiavimus.

7. Laukinių paukščių išsaugojimo bei gamtinių buveinių ir laukinės faunos Direktyvų įgyvendinimui reikalingi kaštai. Iš viso aptariamų Direktyvų įgyvendinimui vienkartinį išmokų reikėtų 3,3915-4,244 mln. litų. Jeigu Lietuva gaus išimtį ir nereikės steigti specialių saugomų teritorijų baltųjų gandrų apsaugai, tai kasmetiniai kaštai sudarytų 3,14-3,4 mln. litų. Jei sibirinės gagos apsaugai kaip alternatyva žvejams bus diegiamos naujos žvejybos priemonės, tai vienkartiniai išmokėjimai sumažėtų iki 191,5-244 tūkst. litų. Iš viso Direktyvų įgyvendinimui ir institucijų plėtrai nuo 2004 iki 2009 metų reikėtų 20 909 000-28 864 000 litų.

8. Visuomenės dalyvavimas aptariant tyrime iškeltas problemas. Iš 264 respondentų, pildžiusių po 4 anketas atsakymų, o taip pat iš apibendrintų miškų savininkų, žemdirbių, medžiotojų ir žvejų draugijos bei Žuvininkų sąjungos nuomonių, tapo aišku, kad:

– visuomenė nori spręsti daugelį su ES Direktyvų įgyvendinimu susijusių problemų,

– pritaria daugeliui šiaip jau nepopuliarių sprendimų, pvz., medžioklės taisyklių pakeitimams, pritartų suvaržymams, kurie būtų skirti gamtinių objektų apsaugai.

Atlikus anketinę apklausą, ar yra aktuali prekyba sumedžiotais paukščiais, padarėme vienareikšmišką išvadą, kad paliekant galimybę medžioklės subjektams patiems spręsti dėl teisėtai įsigytos medžioklės produkcijos disponavimo, prekyba medžiojamų paukščių rūšimis, bent jau vietos rinkoje, turi išlikti. Ilgainiui tai gali tapti lėšų šaltiniu, medžiotojams kompensuojant žąsų padarytą žalą pasėliams. Vyrauja visuomenės nuomonė, kad žąsų daroma žala yra nežymi (72,4%). Tik 22,4% apklaustųjų mano, kad žąsų daroma žala yra žymi. Todėl galime daryti išvadą, kad bendrai Lietuvoje vyrauja nuomonė, kad žąsų žala nėra reikšminga ir ši nuomonė sutampa su gamtosaugos specialistų nuomone.

Visuomenės nuomonės apie kompensacijas dėl gyvūnų daromos žalos pasiskirstė nevienodai: 39,8% apklaustųjų mano, kad būtina pinigine kompensacija, o dar 24 procentai mano, kad žalą reikėtų kompensuoti specialiomis apsaugos priemonėmis – repelentais, elektriniais žvėris atbaidančiais prietaisais ir kitais panašiais būdais.

Galima padaryti išvadą, kad visuomenė nusiteikusi palankiai įgyvendinant laukinių paukščių bei natūralių buveinių ir gyvūnijos išsaugojimo Direktyvas. Vyrauja nuomonė, kad netikslinga uždrausti prekybą laukiniais paukščiais. Žąsų daroma žala bendrai visoje Lietuvos teritorijoje yra nežymi, tik atskiruose regionuose žąsys daro nežymią žalą. Būtina sukurti kompensacijų dėl žalos, kurią daro bebrai ir vilkai, atlyginimo mechanizmą.

SUMMARY

The study of the evaluation of the impact of the consequences of the implementation of two EU directives – 79/409/EEC *on the conservation of wild birds* and 92/43/EEC *on the conservation of natural habitats and of wild fauna and flora* was based on the following:

- The demand for the transposition of the requirements of these directives into the legislation of the Republic of Lithuania;
- The development of institutions aimed at the implementation of the requirements of directives;
- Necessary measures for conserving species and habitats;
- Prospects to apply possibilities offered by reservations to achieve social and economic benefit;
- Evaluation of investments, compensations and expenditure.

Apart from the authentic studies and investigations conducted, the studies carried out by different institutions and the summarized material were made use of. The evaluation of the opinions of nature protection specialists, experts and other strata of the society (direct users of land areas and fauna in particular).

By separately discussing consequences of the implementation of directives assessed during the study, it is necessary to identify the following main aspects:

1. **During the study the scope of the transposition of the requirements of directives on wild birds and habitats into the Lithuanian legislation, theoretical and practical ways of solution were determined.** Since without the bellow results of studies the adaptation of legal documents could not be clearly understood, the attention was paid to the prospects of the possible application of legal acts in practice;

Authors of the project propose the following:

- 1) to coordinate the drafts of the documents under the preparation with all interested groups, not to rush their preparation;
  - 2) not to be content with a formal transposition of requirements into legal acts, but to assess the public opinion about national peculiarities in particular;
  - 3) to forecast possible negative consequences of documents, which would not justify the set objectives;
  - 4) to establish the priority state objectives in the documents, which would not be subject to disputes. For these purposes there should exist habitats of species of special conservation interest and other objects, which could not be privatized only due to this reason and having privatized them in the obligatory procedure they would be protected, in the form of taking out land by means of pledging it in kind. By the way, this is a common practice in Germany and other countries.
2. **The necessity for institutional development should be analysed in essence, rather than partially (as the PHARE project report proposes), analysing the issue in a complex way.** In the opinion of the authors of the study the

Environmental Protection Agency should have the subdivision of nature protection, whose divisions of directives and conventions, as well as nature would implement the provisions of directives. The optimum variant is a separate Nature Protection Agency (as in many EU states) which in its turn would realize the said goals.

3. **Adaptation of nature protection management structures to conditions.** If we consider this period as transitional, we have to establish not only the systems of nature protection management and other functional structures, but also its evolution. We suggest carrying out institutional changes in a flexible way, adapting oneself to varying conditions, establishing the operation of each chain and its life, the sequence of transition. This is particularly necessary for systems carrying out monitoring, condition research and handling data bases, because the experience shows that there is always a lack of transition.
4. **The main goal which was the starting point in this study is to ensure the protection of species and habitats.** Since the legalization of reservations is the priority of the negotiation chapter, the most important objective is the legalization of these reservations on terms acceptable to the society without violating the requirements of directives and the condition of species and habitats. Therefore, during the study marked attention was paid to the adaptation of management structures and the possibilities to make functional changes to local conditions.
5. **Functional changes in protected and valuable territories.** To a great extent the implementation of the requirements of directives discussed by us and its consequences depend not only on the approach or the legal base but also on the development of the new conception of nature use.

We consider the following factors the most important:

- 1) the promotion of eco-farms;
- 2) the promotion of rural tourism and nature tourism. This activity field the prospects of which cannot be doubted, faces difficulties in implementing it because of many reasons, one of which could be the lack of primary information. This is especially applicable to specific nature tourism for which one should make preparations purposefully.
- 3) Grants to ecological products;
- 4) Nursing of forests in infertile or land unfit for agriculture. Since reproduction of forest is hardly possible without the support of different funds, the forest afforestation project material that has been accumulated so far should be taken as the basis. "Afforestation of Abandoned Agricultural Land" project financed by Lithuania and Denmark has been already carried out for three years and initiated the increase in forest areas in four districts of the country;
- 5) Programme supporting pond fishery farms. As pond fishery is not really profitable, many farms are faced with the danger to be closed down. In few years pond systems which are currently valued as exceptional bird gathering places would simply disappear;
- 6) A very important goal which should be established in creating the system of territories important for habitats and birds and evaluating the existing protected areas, is the scientific investigation of every potential territory. All these territories are candidates to be included into Natura 2000 network.

6. **Social and economic benefit is a very important aspect which could not only influence the public opinion, approval of the reforms but also the success of the reforms.** Therefore, great attention has been paid to the discussion of the compensation principle and the mechanisms, possibilities of the change of the area of the used land. Without the promotion of eco-farms, the elucidation of the effectiveness and profitability of agritourism and economy (we have in mind rural infrastructure) reforms are hardly to justify themselves. This could especially be said about the necessity to coordinate the areas of the used land with the purpose and requirements of nature protection set forth in the directives and their annexes.

The regulation of some species, i.e. woodcocks, beavers, wolves, water birds could serve as a typical example:

Not taking into consideration the volumes of hunting it is necessary to solve the following main aspects:

- How to compensate to the users and lessees of hunting ground for a hunting-season which is shortened by two months;
- How to determine the possibilities for the reproduction of population;
- How to set the hunting periods, i.e. from 1 June when woodcocks still do not perform nuptial flights and the period of reproduction has not ended yet.

With the exception to Annexes II and IV to directives concerning the wolf made to Lithuania, the economic benefit would be first of all derived from organizing commercial hunting for foreigners. In total about 80 – 100 wolves can be hunted annually, and 10 – 15 wolves - in commercial hunting for foreigners, therefore, in total the annual economic benefit can reach 20 – 30 thousand Litass.

An important measure is the prevention of and compensation for the damage done by beavers to crop, meadows and amelioration systems.

Seeking to protect the wintering population of steller's eider, it is necessary:

- a) to create and implement the new generation net technologies,
- b) to foresee the possibility to buy such nets and compensate for their acquisition,
- c) to compensate the amount of the fish that was not potentially caught and to support the work of fishermen by other measures.

The major problem which has not been solved yet is the damage done by beavers and their activities because:

- legal base, regulating the compensation procedure and specifically determining whether the damage is compensated for one year or the whole period of land lease, does not exist;
- in the financial terms the damage is usually evaluated by large amounts and hunting clubs have no such resources;
- in ratifying the Bern Convention, the Republic of Lithuania legalized the exception in accordance with which the traps of old style are allowed to be used till 2003. Since this year is approaching, the traps of new style should be started to be used now. Some traps for beavers cost up to 100 – 120 EUR, therefore Lithuanian hunters are not able to acquire the quantity which is necessary for the effective regulation of the abundance of beavers.

So far, the population of beavers has been growing in the country. According to the data of the Ministry of Environment, in 1996 the number of beavers amounted to 21,000 (8283 hunted), in 1998 – 29,432 (1011), in 2000 – 35,920 (2658) (the biological diversity data base, 2001).

7. The evaluation of expenditure on the compensations for the establishment of territories

In calculating expenditure on the establishment compensations the base data, which could be divided into following groups, is used:

- data about Natura 2000 areas, categories, overlaying with existing protected areas;
- data of the area of used land;
- data of the land management;
- prices of land use (in accordance with the methodology for land evaluation).

In creating the model of calculating establishment compensations, additional preconditions, which together with the description of base data, are presented in the bellow chapters, are adopted.

Base data used for the calculation of establishment compensations:

1) The area of Natura 2000 territories:

Total 614 685 ha

Including:

Territories important to bird protection - 276 124 ha or 44.92%

Territories important to habitat protection – 207 988 ha or 33.84%

Mixed 130 575 ha or 21.24%

Natura 2000 territories in the Baltic Sea which additionally constitute 200795 ha will not require the payment of establishment compensations, therefore, they are not included into further calculations.

It is need 3,3915-4,244 mln. litas to implement the discussed Directives (Table 7). It will take 3,14-3,4 mln. litas every year if Lithuania will get exeption and will not establisk teritorities for white stock conservation.

The onetime paying will reduse to 191500-244000 lt. It will be introdused new fishing means to compensate the fishing confines as alternative to new field for Steller's Eiders conservation.

Table 7. Terms and costs of the of the implementation measures of the Directives

Purpose of action	Name of action	Expenses, thousands of Litas	Implementation
Conservation of white stork (<i>Ciconia ciconia</i>)	Development computerised data base	80 (total)	1 st stage – in 2002 2 nd stage – in 2004-2009
Conservation of red – backed shrike (<i>Lanius collurio</i>)	Conservation and control (monitoring)	20-30 (yearly)	1 st stage – in 2003-2005 2 nd stage – in 2006-

			2009
Conservation of Steller's Eider (<i>Polystica stelleri</i>)	Conservation. Compensations As alternative – introducing new fishing means	100 (yearly) 3200-4000 (granted payments) 430 (yearly)	Since 2004
Conservation of Dunlin (<i>Calidris alpina</i>)	Conservation Compensations	2 (yearly) 1,5-4 (granted payments)	Since 2004
<i>Corvidae</i> birds	Compensations for damage	40-50 (yearly)	Since 2004
Conservation of wolf (<i>Canis lupus</i>)	Establishment of protected areas Conservation Compensations for caused damage	10 (total) 50 (yearly) 20 (yearly)	Since 2004
Conservation of beaver (<i>Castor fiber</i>)	Compensations for caused damage	1440 (yearly)	Since 2004
Improvement of national legislation		100-150 (total)	Since 2004
Capacity building	Staff fund	1468-1708 (yearly)	Since 2004
Yearly Granted (extraordinary) payments Total costs		3.570-3.830 2.961,5-3.814 20.909-28.864	Since 2004 2004-2009

8. Public participation in discussing problems raised in the study. From the answers of 264 respondents who filled in 4 questionnaires it is clear that:

- The public wants to solve many problems related to the implementation of EU directives,
- Approves of many unpopular solutions, for example – hunting,
- Would approve of restrictions which would be aimed at protecting natural objects.

Having conducted the survey which asked whether the trade in hunted birds is an urgent issue, we have drawn a unanimous conclusion that by providing an opportunity to the hunting objects to decide themselves on the disposition of legally acquired hunting production, the trade in the species of hunted birds, at least on the local market, should remain. In a long run it might become the source of funds with the hunters compensating for the damage done to the crops by geese.

The public opinion prevails that the damage done by geese is slight (72.4%). Only 22.4% of respondents think that the damage done by geese is excessive. Therefore, we can draw a conclusion that in general in Lithuania the opinion is such that the damage

done by geese is insignificant and this opinion coincides with that of the specialists of nature protection.

The public opinion about compensations for the damage done by animals varies: 39.8% of respondents think that the cash compensations are necessary, and another 24% think that the damage should be compensated by special protection measures – repellents, electric equipment scaring away animals and other.

In summarizing this chapter we can draw a conclusion that the society views the implementation of directives *on the conservation of wild birds, natural habitats and wild fauna and flora* positively. The opinion is entertained that it is inexpedient to prohibit the trade in wild birds. The damage done by geese on the whole territory of Lithuania is slight, only in separate regions geese cause significant damage. It is necessary to create the mechanism for compensating for the damage done by beavers and wolves.

Literatūra:

1. Apleistos žemės ūkio paskirties žemės apželdinimas, remiantis tvaraus ir subalansuoto miško ūkio metodais”. Bendras Lietuvos ir Danijos projektas. Vilnius, 1999.
2. BIDB – Biologinės įvairovės duomenų bazė. Ekologijos institutas, 2001, Vilnius, p. 4–33.
4. “GIS duomenų bazės pagrindu sukurtas žemėlapis ir ACCESS duomenų bazės pagalba pateiktas NATURA 2000 teritorijomis sąrašas”. 2001, Vilnius, (projekto ataskaita.), 3 priedas, 24 p.
5. Ivanauskas F., Juozapavičius A., Kurlavičius P. Baltųjų gandrų (*Ciconia ciconia*) skaičiaus Lietuvoje modeliavimas grafų teorijos ir statistiniais metodais. *Ciconia*, 1997, Vilnius, p. 32-40.
6. Kurlavičius P., Raudonikis L. Lietuvos perinčių paukščių gausa 1999-aisiais. 1999, //Ciconia- Nr.7, p. 52-57 .
7. Lietuvos miškų ūkio statistika 2000. Miškų ekonomikos centras, Vilnius, 2000. ekologija. 1999, Vilnius, 68 p.
8. Narbutas A. Baltojo gandro (*Ciconia ciconia* L.) mitybinė elgsena ir mitybos 1. Paprastoji medšarkė. Lietuvos fauna. Paukščiai. T.2, 1991 Vilnius, p. 70-73.
9. Ornis Consult projektas (vad. E. Greimas): “Lietuvos Respublikos Aplinkos ministerijos administracinių pajėgumų, strategijos, gamtos apsaugos sektoriaus įstatyminės bazės suderinimas su ES reikalavimais, ypač pabrėžiant ES paukščių ir buveinių Direktyvose numatytų reikalavimų įgyvendinimą”. Vilnius, 2001. 142 p.
10. Raudonikis L., Kurlavičius P. Paukščiams svarbios teritorijos Lietuvoje. 2000, Vilnius, 260 p.
11. Statistikos metraštis. Statistikos departamentas prie LR Vyriausybės, 2001.
12. Ulevičius A. Bebro populiacijos būklės išaiškinimas 5 rajonuose bei rekomendacijų apsaugai ir naudojimui parengimas. Mokslinė ataskaita. Vilnius, 1996. 106 p.
13. Vaitiekūnas V. Žuvininkystė Lietuvoje: esama padėtis ir vystymosi kryptys. Vilnius, 1998. p. 21-38.
14. Žydelis R. Preliminary study of StellersEider *Polysticta Stelleri* ecology at Palanga coast, Eastern Baltic. *Acta Zoologica Lituanica. Ornithologia*. Vilnius, 1997. p. 107-111.

I priedas.

ES Laukinių paukščių Direktyvos 79/409 EEC atitikmens palyginimas

Straipsnis	ES įsipareigojimai	Priimti Teisės aktai Lietuvoje	Atitikimas	Numatomos priemonės, kaip bus atliekamas įstatyminis perkėlimas	Numatyta įgyvendinti
Str. 4.1	Specialiųjų apsaugos priemonių taikymas, siekiant saugoti visų rūšių, įtrauktų į I Priedą , gamtines buveines, norint užtikrinti jų išlikimą bei dauginimąsi jų paplitimo teritorijoje, atsižvelgiant į tam tikras specifines rūšis, reikalaujančias ypatingo dėmesio.	Nėra identifikuotų šia prasme. LR įstatymai neapibrėžia apsaugos priemonių I Priede išvardintų rūšių atžvilgiu. Saugomų teritorijų įstatyme yra numatytos bendros apsaugos priemonės.	Atitinka dalinai	Aplinkos ministerija (AM) pirmiausiai privalo įvertinti ir nustatyti potencialias saugomas teritorijas. Tam AM įsakymu turi būti nustatyta vietovių – potencialių <i>Ypatingų saugomų teritorijų (YST)</i> nustatymo ir vertinimo tvarka.	2002-2004 m. birželis
Str. 4.2	Specialiųjų apsaugos priemonių privalo būti imtasi reguliariai sutinkamų migruojančių rūšių, bet neįtrauktų į Priedo I sąrašą, apsaugai, atsižvelgiant į jų perėjimo, šėrimosi ir žiemojimo vietas bei poilsio vietas migracijos kelyje.	Nėra identifikuotų	Neatitinka	Priemonių, skirtų migruojančioms ir neįtrauktoms į Priedą I rūšims apsaugoti, AM privalo įvertinti ir nustatyti potencialias teritorijas. Specialiu AM įsakymu turi būti numatyta potencialių <i>YST</i> nustatymo kriterijai ir tvarka. Apsaugos priemonės, atitinkančios Direktyvos Str. 4.1, privalo būti nustatytos <i>Saugomų teritorijų įstatymo</i> pataisoje	2001-2004 m. birželis
Priedas II/1	Rūšys, leidžiamos medžioti visoje Bendrijos teritorijoje	<i>Medžioklės Taisyklių</i> 15 str. Numato rūšis, kurios gali būti medžiojamos LR. Tačiau šis sąrašas neatitinka Direktyvoje pateiktam sąrašui.	Atitinka dalinai	Priede II/1 nurodytos rūšys privalo būti išvardintos <i>Medžioklės Taisyklėse</i>	2002 m.
Priedas II/2	Rūšys, leidžiamos medžioti tik tam tikrose šalyse narėse	<i>Medžioklės Taisyklių</i> 15 str. Numato rūšis, kurios gali būti medžiojamos LR. Tačiau šis sąrašas neatitinka Direktyvoje pateiktam sąrašui.	Atitinka dalinai	Priede II/2 nurodytos rūšys privalo būti išvardintos <i>Medžioklės Taisyklėse</i>	2002 m.
Priedas III	Bendro draudimo prekiauti laukiniais paukščiais			Rūšys, išvardintos Prieduose III/1, III/2,	

	<p>išimtys – Priedas III/1: rūšys, kurias galima parduoti tuo atveju, jei jos buvo teisėtai nužudytos, sugautos ar kitaip teisėtai įsigytos.</p> <p>Priedas III/2: rūšys, kurias galima atleisti nuo bendrojo draudimo, prieš tai pasikonsultavus su Komisija.</p> <p>Priedas III/3: rūšys, kurias Komisija privalo išanalizuoti dėl jų įtraukimo į III Priedą.</p>	Nėra identifikuotų	Neatitinka	<p>III/3 privalo būti išvardintos <i>Laukinės gamtos naudojimo</i> taisyklėse (priimtos, vadovaujantis <i>Laukinės gyvūnijos</i> įstatymo 15,3 straipsniu</p>	2002 m.
--	--	--------------------	------------	---	---------

Straipsnis	ES įsipareigojimai	Priimti Teisės aktai Lietuvoje	Atitikimas	Numatomos priemonės, kaip bus atliekamas įstatyminis perkėlimas	Numatyta įgyvendinti
Priedas IV	<p>Medžiojimo metodo apribojimai numatyti Priede IV.</p> <p>Priedas IV(a): uždrausti metodai ir priemonės, pvz., spąstai, sprogmenys, tinklai, pusiau automatiniai ir automatiniai ginklai bei gyvų paukščių kaip masalo panaudojimas</p> <p>Priedas IV(b): uždrausto transporto priemonės, naudojamos medžioklės tikslais</p>	<p>Draudžiami paukščių medžiojimo, gaudymo ar žudymo metodai bei uždraustos transporto priemonės medžioklės tikslu yra numatyti: <i>Laukinės gyvūnijos įstatyme, III skyriuje; Medžioklės Taisyklių 4 p., 44.</i></p> <p>Tačiau šie išvardinti metodai bei transporto priemonės neatitinka IV Priede nustatytiems metodams ir priemonėms</p>	Atitinka dalinai	<p>Draudimas medžioti iš transporto priemonių, sutinkamai su IV Priede(b) nustatytu draudimu, privalo būti nustatytas:</p> <p><i>Medžioklės Taisyklių</i> pataisoje (p.44).</p> <p>Taip pat būtina palyginti draudžiamus paukščių medžiojimo, gaudymo ar žudymo metodus, išvardintus Direktyvų Priede IV su <i>Medžioklės Taisyklių</i> (p.9, 44) nustatytais metodais.</p>	2002 m.
Str. 9.1.	<p>Nukrypimai nuo Str. 5,6,7 ir 8 nuostatų gali būti pateisinti tik tuo atveju, jei nėra jokios kitos patenkinamos išeities bei esant tam tikram ribotam pagrindui:</p> <p>(a) visuomenės sveikatos ir saugumo; oro saugumo labui; siekiant užkirsti kelią rimtai žalai pasėliams, naminiams gyvuliams, miškams, žuvų laikymosi vietoms ir vandeniui; arba siekiant apsaugoti florą ir fauną;</p> <p>(b) tyrimo ir švietimo tikslais, arba pakartotinam apgyvendinimui;</p> <p>(c) griežtai kontroliuojamas ir ribotas nedidelio skaičiaus tam tikrų paukščių gaudymas, laikymas ar kitoks teisėtas naudojimas</p>	<p><i>Laukinės gyvūnijos</i> įstatymas (Str. 19, 21) numato kai kuriuos nukrypimus, panašius į Direktyvos Str. 9.1 minėtus nukrypimus.</p>	Atitinka dalinai	<p>Nukrypimai, kurie būtų tolygūs Direktyvos Str. 9.1 nustatytiems nukrypimams privalo būti numatyti <i>Laukinės gyvūnijos įstatymo pataisose</i></p>	2002 m.
Str. 7.4.	<p>Tam tikros paukščių rūšys, kurias leidžiama medžioti, vis tik neturi būti medžiojamos jų perėjimo ar jauniklių auginimo sezonais, o mirguojančių rūšių – jų grįžimo į perėjimo ir jauniklių auginimo vietas metu.</p>	<p>Laikotarpiai, kurių metu draudžiama medžioti laukinius gyvūnus, yra nustatyti <i>Medžioklės Taisyklėse</i>, 15 paragrafe.</p>	Atitinka dalinai	<p>Bendra nuostata, lygiavertė Direktyvos Str. 7.4 nuostatai, turi būti numatyta: <i>Laukinės gyvūnijos įstatymo</i> pataisoje.</p> <p>Tikslus medžiojimo laikotarpių sąrašas privalo būti pateiktas <i>Medžioklės Taisyklių</i> pataisoje (p. 15).</p>	2002 m.

Str. 8.1.	Privalo būti uždraustos visos didelio masto arba neselektinės paukščių medžiojimo, gaudymo ar žudymo priemonės ir metodai, ypatingai tų paukščių rūšių, kurios nurodytos IV Priede(a) .	Draudžiami paukščių medžiojimo, gaudymo ar žudymo metodai yra numatyti: <i>Laukinės gyvūnijos</i> įstatyme, III skyriuje; <i>Medžioklės Taisyklėse</i> , 9 p., 44.	Atitinka	<i>Medžioklės Taisyklėse</i> būtina palyginti draudžiamus paukščių, nurodytų Direktyvos Priede IV , medžiojimo, gaudymo ar žudymo metodus	Įgyvendinta 2000 m.
Straipsnis	ES įsipareigojimai	Priimti Teisės aktai Lietuvoje	Atitikimas	Numatomos priemonės, kaip bus atliekamas įstatyminis perkėlimas	Numatyta įgyvendinti
Str. 6.3.	Str. 6.1 minimi veiksmai gali būti leidžiami Priede III/2 nurodytoms rūšims tikrai pasikonsultavus su Komisija dėl tokio leidimo svarstomų rūšių atžvilgiu pasekmių	LR įstatymai nepateikia sąrašo rūšių, nurodytų Priede III/2.	Neatitinka	Žemiau pateiktame dokumente privalo būti pateikiamas sąrašas rūšių, nurodytų Priede III/2 bei numatytos pardavimo išimtys, sutinkamai su Direktyvos Str. 6.3 : <i>Laukinės gyvūnijos naudojimo taisyklės</i> (priimtos vadovaujantis <i>Laukinės gyvūnijos</i> įstatymo Str.15.3).	2002 m.
Str. 7.1-2	Nors Priede II/1 nurodytų rūšių medžioklė leidžiama, laikantis šalies įstatymų, visoje ES šalių narių teritorijoje, tačiau Šalys narės privalo užtikrinti, kad tų rūšių medžioklė nekeltų pavojaus apsaugos priemonėms, vykdomoms jų paplitimo teritorijoje.	LR įstatymuose nėra pateikiamas sąrašas rūšių, išvardintų Priede II/1. <i>Laukinės gyvūnijos</i> įstatymo Str. 16 kalbama apie laukinius gyvūnus, kuriuos galima medžioti, tačiau jų rūšys neišvardijamos	Atitinka dalinai	Priedo II/2 rūšys turi būti išvardintos Direktyvos Str. 7.1 ir 7.2 , turi būti nustatyti <i>Medžioklės taisyklių</i> pataisoje.	2002 m.

II priedas

ES gamtinių buveinių ir laukinės faunos ir floros apsaugos Direktyvos 92/43/EEC atitikmens palyginimas

Straipsnis	ES įsipareigojimai	Priimti Teisės aktai Lietuvoje	Atitikimas	Numatomos priemonės, kaip bus atliekamas įstatyminis perkėlimas	Numatyta įgyvendinti
Str. 3.1-3.2	<i>Ypatingos saugomos teritorijos</i> (YST) privalo būti nustatytos, apjungiant gamtinių buveinių vietas (Priedas I) ir rūšių buveines (Priedas II). Jos privalo įnešti indėlį į Natūrą 2000 kūrimą (Europos ekologinis tinklas)	Nėra identifikuotų "įnešti indėlį į "Natūra 2000" kūrimą" prasme. Saugomų teritorijų įstatymas sukūrė Lietuvos saugomų teritorijų tinklą, kuris nėra pagrįstas ES reikalavimais	Neatitinka	Būtina paruošti šių teisės aktų projektus arba pataisus YST nustatymo atžvilgiu: <ul style="list-style-type: none"> • AM Įsakymas <i>Dėl vietovių nustatymo Potencialių YST sąrašai</i>; • <i>Vyriausybės Nutarimas dėl vietovių – potencialių YST sąrašo</i>; • <i>Aplinkos apsaugos įstatymo</i> pataisus projektas; • <i>Saugomų teritorijų įstatymo</i> pataisus projektas 	2001-2002 m.
Str. 3.3	Privalo būti saugojamos ar toliau vystomos landšafto savybės, kurios labai svarbios laukinei faunai ir florai,	Nėra identifikuota	Neatitinka	Reikėtų atsižvelgti į Direktyvos str. 3.1 nuostatą, rengiant šių dokumentų projektą: <ul style="list-style-type: none"> • Vyriausybės nutarimas dėl <i>Vietovių – Potencialių YST sąrašo</i>. 	2001 m.
Str. 6.2	Būtina imtis deramų veiksmų, siekiant išvengti gamtinių buveinių ir rūšių buveinių YST suniokojimo ir/arba trukdymo	Nėra nustatytų YST apsaugos priemonių. Saugomų teritorijų įstatyme yra nustatytos apsaugos priemonės Lietuvos saugomoms teritorijoms, bet ne YST. Šios priemonės detalios pateikiamos: <ul style="list-style-type: none"> • <i>Ypatingos saugojamos teritorijos nuostatuose</i>; Vyriausybės 1992 m. Nutarime Nr. 343 dėl <i>Ypatingų žemės ir miškų naudojimo sąlygų</i> . <ul style="list-style-type: none"> • <i>Teritorinio planavimo įstatymo</i> Skyrius II, 1995. 	Atitinka dalinai	Žemiau nurodytuose dokumentuose turėtų būti numatyti reikalavimai, siekiant išvengti gamtinių buveinių suniokojimo, rūšių, kurioms tos vietovės buvo paskirtos, trukdymo: <ul style="list-style-type: none"> • <i>Saugomų teritorijų įstatymo</i> pataisoje; • Vyriausybės Nutarime dėl <i>YST nustatymo</i>; • AM 2000 08 07 Įsakymo Nr. 333. 	Nuo 2004 m. birželio mėn.

Str. ??????	<p>Būtina sukurti griežtos gyvūnų rūšių, įtrauktų į Priedo IV(a) sąrašą, apsaugos jų natūralaus paplitimo zonoje, sistemą, kuri draustų:</p> <ul style="list-style-type: none"> • tyčia gaudyti gyvūnus gamtoje ar žudyti; • tyčia drumsti jų ramybę, ypač jų perėjimo, jauniklių auginimo, žiemojimo ar migravimo laikotarpiais; • tyčia gadinti ar paimti kiaušinius; • gadinti ar naikinti jų perėjimo ar poilsio vietas. 	<p>Lietuva nustatė griežtą gyvūnų rūšių, įtrauktų į Raudonąją Knygą (RK), apsaugos sistemą. Ši sistema numatyta:</p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>Saugomų gyvūnų, augalų ir grybų rūšių bei jų bendrijų įstatyme</i>, Str. 3-8; • <i>Laukinės gyvūnijos įstatyme</i>, Str. 8, 15; • <i>Saugomų teritorijų įstatyme</i>, Str. 18; • <i>Medžioklės Taisyklėse</i>, priimtose AM 2000 06 27 įsakymu Nr. 258. <p>Tačiau RK pateiktas gyvūnų rūšių sąrašas neatitinka Direktyvos Priede IV išvardintų rūšių sąrašo</p>	Atitinka dalinai	<p>Žemiau pateikti dokumentai turėtų numatyti Priede IV išvardintas gyvūnų rūšis bei jų apsaugos priemones, nustatytas Direktyvos Str. 12.1:</p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>Saugomų gyvūnų augalų ir grybų rūšių bei jų bendrijų įstatymo</i> pataisa; • <i>Laukinės gyvūnijos naudojimo taisyklės</i> (sutinkamai su <i>Laukinės gyvūnijos įstatymo Str. 15,3</i>). 	2002 m.
Str. 16.1	<p>Nukrypimai nuo Str. 12, 13, 14 ir 15 nuostatų gali būti pateisinti tik tuo atveju, jei:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Nėra kitos patenkinamos alternatyvos; • Nukrypimas nekenkia rūšių populiacijos palankaus apsaugos statuso išsaugojimui; <p>Taip pat esant šiems priežastims:</p> <ol style="list-style-type: none"> a) esant būtinumui saugoti laukinę fauną ir florą bei gamtines buveines; b) siekiant užkirsti kelią rimtai žalai, pvz., pasėliams, gyvuliams, miškams, žuvų telkimosi vietoms vandeniui kitų rūšių turtui; c) siekiant saugoti visuomenės sveikatą bei saugumą arba dėl "kitų reikalaujamų visuomenės labai priežasčių"; d) tyrimo bei švietimo tikslams, o taip pat rūšių apgyvendinimas iš 	Nėra identifikuota	Neatitinka	<p>Nukrypimai, atitinkantys Direktyvos Str. 16.1 minimiems nukrypimams, privalo būti numatyti <i>Saugomų gyvūnų, augalų ir grybų rūšių bei jų bendrijų įstatymo</i> pataisoje</p>	2002

III priedas

5 SEKTORIUS. GAMTOS APSAUGA (pagal "Ornis Consult projektas, 2001")

Pagrindinių Europos Tarybos gamtos apsaugą reglamentuojančių Direktyvų – Direktyva 79/409/EEC dėl laukinių paukščių išsaugojimo bei Direktyva 92/43/EEC dėl buveinių ir laukinės floros ir faunos išsaugojimo – reikalavimų įgyvendinimas

Acquis nuostata/ reikalavimas vykdyti tam tikrą funkciją	ES teisės (Acquis) akto pavadinimas	Funkcijos vykdymo statusas/ atsakinga institucija	Institucinė priemonė, užtikrinanti funkcijos vykdymą	Priemonės įvykdymo terminas	Institucija, atsakinga už priemonės vykdymą
Paukščių ir buveinių apsaugai svarbių teritorijų identifikavimas, ribų nustatymas, kartografinės medžiagos parengimas ir teritorijų steigimas.	Direktyva 79/409/EEC dėl laukinių paukščių išsaugojimo; Direktyva 92/43/EEC dėl buveinių ir laukinės floros ir faunos išsaugojimo	Vykdoma dalinai/ Aplinkos ministerija	AM Gamtos apsaugos departamente įkurti Gyvosios gamtos skyrių, atsakingą už šių ES Direktyvų ir atitinkamų tarptautinių konvencijų įgyvendinimą.	2002	AM
Paukščių ir buveinių apsaugai svarbių teritorijų, kitų į minėtas direktyvas įrauktų rūšių monitoringo programos parengimas ir vykdymas. Monitoringo duomenų kaupimas ir sisteminimas. Duomenų apie introdukuotus ar atsitiktinai žuvusius gyvūnus kaupimas ir sisteminimas. Duomenų bazės NATURA 2000 pildymas.	Direktyva 79/409/EEC dėl laukinių paukščių išsaugojimo; Direktyva 92/43/EEC dėl buveinių ir laukinės floros ir faunos išsaugojimo	Nevykdoma/ Aplinkos ministerija	AM Gamtos apsaugos departamente įkurti Gyvosios gamtos skyrių, atsakingą už šių ES Direktyvų ir atitinkamų tarptautinių konvencijų įgyvendinimą Įsteigti papildomus etatus Regionų aplinkos apsaugos departamentuose ir apmokyti personalą.	2002	AM

Acquis nuostata/ reikalavimas vykdyti tam tikrą funkciją	ES teisės (acquis) akto pavadinimas	Funkcijos vykdymo statusas/ atsakinga institucija	Institucinė priemonė, užtikrinanti funkcijos vykdymą	Priemonės įvykdymo terminas	Institucija, atsakinga už priemonės vykdymą
Apsaugos priemonių (planų, kompensacinių mechanizmų, poveikio aplinkai vertinimo procedūrų ir kt.) paukščių ir buveinių apsaugai svarbioms teritorijoms ir kitoms į direktyvas įtrauktoms rūšims nustatymas, tvirtinimas ir vykdymo kontrolė.	Direktyva 79/409/EEC dėl laukinių paukščių išsaugojimo; Direktyva 92/43/EEC dėl buveinių ir laukinės floros ir faunos išsaugojimo	Nevykdoma/ Aplinkos ministerija	Apsaugos departamente įkurti Gyvosios gamtos skyrių, atsakingą už šių ES Direktyvų ir atitinkamų tarptautinių konvencijų įgyvendinimą.	2002	AM
Į reglamento priedus įtrauktų faunos ir floros rūšių importo, eksporto ir prekybos kontrolė, leidimų išdavimas, duomenų bazės sukūrimas ir pildymas.	Tarybos reglamentas dėl laukinių floros ir faunos rūšių apsaugos reguliuojant jų prekybą 338/97 1996 gruodžio 9 d.	Vykdoma dalina/ Aplinkos ministerija	AM Gamtos apsaugos departamente įkurti Gyvosios gamtos skyrių, atsakingą už šių ES Direktyvų ir atitinkamų tarptautinių konvencijų įgyvendinimą. Apmokyti muitinės kontrolės postų darbuotojus faunos ir floros rūšių importo, eksporto kontrolei.	2002	Aplinkos ministerija/ Muitinės departamentas

Acquis nuostata/ reikalavimas vykdyti tam tikrą funkciją	ES teisės (acquis) akto pavadinimas	Funkcijos vykdymo statusas/ atsakinga institucija	Institucinė priemonė, užtikrinanti funkcijos vykdymą	Priemonės įvykdymo terminas	Institucija, atsakinga už priemonės vykdymą
Įrengti gyvūnų ir augalų laikymui tinkamas patalpas Valstybės sienos perėjimo punktuose.	Tarybos reglamentas dėl laukinių floros ir faunos rūšių apsaugos reguliuojant jų prekybą 338/97 1996 gruodžio 9 d.	Nevykdoma/ Muitinės departamentas	Įrengti gyvūnų ir augalų laikymui tinkamas patalpas Valstybės sienos perėjimo punktuose. Apmokyti muitinės kontrolės postų darbuotojus.	2003	FM
Sukurti ir įgyvendinti gyvūnų žymėjimo sistemą	Tarybos reglamentas dėl laukinių floros ir faunos rūšių apsaugos reguliuojant jų prekybą 338/97 1996 gruodžio 9 d.	Nevykdoma/ Aplinkos ministerija	AM Gamtos apsaugos departamente įkurti Gyvosios gamtos skyrių, atsakingą už šių ES Direktyvų ir atitinkamų tarptautinių konvencijų įgyvendinimą.	2002	Aplinkos ministerija
Sukurti ir įgyvendinti zoologijos sodų licencijavimo ir inspektavimo tvarką.	Tarybos direktyva dėl laukinių gyvūnų laikymo zoologijos soduose 1999/22/EC 1999 m. kovo 29 d.	Nevykdoma/ Aplinkos ministerija	AM Gamtos apsaugos departamente įkurti Gyvosios gamtos skyrių, atsakingą už šių ES Direktyvų ir atitinkamų tarptautinių konvencijų įgyvendinimą.	2002	Aplinkos ministerija

IV priedas

Anketa dėl vilkų ir bebrų populiacijų apsaugos

Beveik visoje Europoje, o ypač – Europos Sąjungos šalyse vilkai ir bebrai yra reti ir saugomi ištisus metus.

Lietuvoje vilkai ir bebrai yra medžiojami, tačiau jų apsaugai numatyti sezonai. Jūsų nuomone:

1. Ar reikalingos ypatingos vilkų ir bebrų apsaugos priemonės? Vilkų?.....
– bebrų apsaugos priemonės?.....
2. Ar šioms rūšims saugoti reikia steigti specialias saugomas teritorijas?
3. Kaip siūlote reguliuoti šių rūšių (populiacijų) skaičių?
(įrašyti).....
....
4. Ar reikia visiškai uždrausti šių rūšių medžioklę?
5. Ar jums žinoma šių rūšių daroma žala?
6. Kas, jūsų nuomone, turėtų ją kompensuoti (pagal Lietuvos teisę visi laukiniai gyvūnai nėra valstybės nuosavybė)?.....
7. Kokių turite siūlymų dėl šių rūšių?
.....
.....

V priedas

ANKETA APIE KOMPENSACIJŲ UŽ LAUKINIŲ GYVŪNŲ DAROMĄ ŽALĄ POREIKĮ

1. Jūsų santykis su nuosavybe, kuriai daroma žala (ar esate jos savininkas)?
2. Jei neturite tokios nuosavybės, kaip gerai žinote problemą?
3. Kokia, jūsų nuomone, yra didžiausia laukinių gyvūnų daroma žala ir kokių?
4. Ar galima šios žalos išvengti?
5. Kokius kompensacijų už žalą būdus ir sąlygas siūlote?
.....
6. Kaip ilgai (kiek metų) reikėtų kompensuoti vienodo pobūdžio žalą?
7. Kaip kompensuoti kormoranų daromą žalą?

VI priedas

ANKETA APIE PAUKŠČIŲ PREKYBOS REGULIAVIMO IR JOS APRIBOJIMO POVEIKĮ

Pagal Europos Sąjungos Paukščių direktyvą yra reguliuojama ir apribojama prekyba sumedžiotais paukščiais. Siekiant ištirti galimą tokio apribojimo poveikį, prašome Jus pateikti savo nuomonę:

1. Ar Lietuvoje aktyviai prekiaujama sumedžiotais laukiniais paukščiais?
2. Kokios paukščių rūšys vidaus prekyboje gali turėti didžiausią paklausą?
3. Ar matote tokios prekybos perspektyvas?
4. Ar prekybos apribojimai turės įtakos medžiotojų ir prekyautojų veiklai?
5. Jūsų siūlymai:.....

VII priedas

ANKETA DĒL LAUKINIŲ ŽĄSŲ DAROMOS ŽALOS

Laukinės žąsys pavasarį želmenų laukams ir pievoms daro tam tikrą žalą. Jūsų nuomonė apie šiuos paukščius:

1. Ar laukinės žąsys daro žymią žalą žemės ūkiui?
2. Ar ta žala vienoda visoje Lietuvoje?
3. Ar būtinos priemonės laukinių žąsų daromai žalai sumažinti?
4. Kas turi atlyginti laukinių žąsų daromą žalą?
6. Kokie kiti pasiūlymai dėl šių paukščių?